

NYILATKOZAT

Alulírott Tóth Nikoletta Evelin büntetőjogi felelősségem tudatában nyilatkozom, hogy a szakdolgozatomban foglalt tények és adatok a valóságnak megfelelnek, és az abban leírtak a saját, önálló munkám eredményei.

A szakdolgozatban felhasznált adatokat a szerzői jogvédelem figyelembevételével alkalmaztam.

Ezen szakdolgozat semmilyen része nem került felhasználásra korábban oktatási intézmény más képzésén diplomaszerzés során.

Tudomásul veszem, hogy a szakdolgozatomat az intézmény plágiumellenőrzésnek veti alá.

Budapest, 2020. év 12. hónap 05. nap

Tóth Nikoletta Evelin s.k.

hallgató aláírása

SZAKDOLGOZAT

TÓTH NIKOLETTA EVELIN

2020.

BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEM
KÜLKERESKEDELMI KAR
NEMZETKÖZI GAZDÁLKODÁS SZAK
NAPPALI TAGOZAT
NEMZETKÖZI ÜZLETFEJLESZTÉS SPECIALIZÁCIÓ

LA ZONA VERDE - ZÖLD ÖVEZET:
SPANYOL ÉS A MAGYAR BORÁSZAT FENNTARTHATÓSÁGA

Belső konzulens: Martínez Madrigál Ágnes

Készítette: Tóth Nikoletta Evelin

Budapest, 2020.

TARTALOMJEGYZÉK:

BEVEZETÉS	5
FENNTARTHATÓSÁG ÁLTALÁNOSSÁGBAN.....	7
FENNTARTHATÓSÁGBAN ELÉRT EREDMÉNYEK EU-S SZINTEN	9
FENNTARTHATÓSÁGBAN ELÉRT EREDMÉNYEK SPANYOLORSZÁGBAN.....	11
FENNTARTHATÓSÁGBAN ELÉRT EREDMÉNYEK MAGYARORSZÁGBAN	12
BORÁSZAT MAGYARORSZÁGON.....	16
INTERJÚ EGY MAGYAR BORÁSSZAL.....	19
HOGYAN SEGÍTI AZ ÁLLAM A MAGYAR BORÁSZOKAT?	25
HGA BODEGAS – BORÁSZATRÓL ÁLTALÁNOSSÁGBAN	26
INTERJÚ A VÁLLALAT VEZETŐJÉVEL	27
HOGYAN SEGÍTI AZ ÁLLAM A VÁLLALATOT?.....	33
KÉRDŐÍV KIFEJTÉSE.....	34
ÖSSZEFOGLALÁS.....	40
IRODALOMJEGYZÉK.....	43
MELLÉKLET	47

BEVEZETÉS

Szakedolgozatom egy olyan témában írom, ami talán kissé eltér a hétköznapi gazdasági témáktól. Egy agrikultúrális mégis gazdasági témát választottam a borászatot, amiben szeretném levezetni, hogy hogyan és miért fontos, hogy ezt az ágazatot is fenntarthatóvá tegyünk, illetve, hogy ez lehetséges-e. Célja, hogy feltárja a fenntarthatóság fontosságát a borászatban, ami nemcsak a magyarok szívéhez, de más nemzetek szívéhez is közel áll. Az egyik ilyen országot vonom be ebbe a szakdolgozati témába, Spanyolországot. Külföldi országot azért szerettem volna a dolgozatomba bevonni, hogy kiteljesedhessenek az eddig elsajátított nemzetközi tanulmányaim is. Arra a kérdésre a válasz, hogy miért Spanyolországot választottam többféle is lehetne, de a legfontosabb, hogy az elmúlt évek alatt nagyon a szívemhez nőtt, és mint egy második otthon tekintek rá. Édesapám már 13 éve, hogy kint él, így életem utóbbi felében igen gyakran volt szerencsém meglátogatni az országot, és megismerni csodás kultúráját, az ott élő, tárt karokkal váró embereket, és a pozitív életörömeiket. A sok pozitív jellemző mellett van még egy fontos dolog, hogy hatalmas figyelmet szánnak a környezettudatosságra, ami az egyik nagyon fontos alappillére a fenntarthatóságnak, a másik két alapja a társadalmi tudatosság, illetve a pénzügyi/gazdasági tudatosság. Talán erre a legjobb példát egy cikkben találtam, ami a következő ellenpéldákkal magyarázza a fenntarthatóság fogalmát: „Ha egy falu favágásból és fa feldolgozásból él, de több fát vág ki, mint amennyi újra nőne, az nyilván valóan nem fenntartható – környezeti szempontból. Ha egy család több pénzt költ el egy hónapban, mint amennyi a jövedelmük, akkor az nem fenntartható – pénzügyi szempontból. Ha egy megyében nagyobb az elköltözés és a halálozás, mint a születések és beköltözések száma, akkor az nem fenntartható – társadalmi szempontból.” (Eionet.kormany.hu, 2018.) Ha ez nem lenne elég arra, hogy miért is fontos erről a témáról beszélni, akkor talán elég az a tény, hogy a 2012-es ENSZ Rio+20 konferencián bejelentett, majd 2015-ben megtartott közgyűlésen, az összes résztvevő állam elfogadta Fenntartható Fejlődési Célokot (Sustainable Development Goals), melyet az 2.1-es ábrán tekinthetünk meg. Ez bizonyítja talán a leginkább, hogy mennyire is fontos erről beszélnünk, írunk és olvasnunk.

Ezt a két témát szeretném összekapcsolni dolgozatom során, és szeretném többek között megkapni arra a kérdésre a választ, hogy az általam választott spanyolországi borászati vállalat mennyire, vagy egyáltalán fenntarthatónak mondható-e, hiszen egy olyan vállalkozásról beszélünk, ami magából a természetből ered. Illetve ezekbe szeretnék még hasonlításkeppen bekapcsolni egy magyar borászatot és annak fenntarthatóságát, hogy arra a kérdésre is választ

kapjunk, hogy a borászat, mint vállalkozás melyik országban a fenntarthatóbb, ha ezt a két vállalatot vetjük össze, de természetesen általánosságban is megtekintjük ezt. Ezeken a kérdéseken kívül a következő kérdésre szeretnék még választ kapni kutatásom során: Milyen intézkedéseket tesz meg mind a magyar, mind a spanyol kormány annak érdekében, hogy segítse a borász cégek fenntartható működését?

Szakedolgozati témám anyagát kétféleképpen is kutattam, primer és szekunder kutatási móddal is, ugyanis véleményem szerint a legjobb mód valamilyen válasznak a megtalálására vagy kérdésnek megválaszolására, ha a lehető legszélesebb körben vizsgáljuk azt meg.

Primerkutatásom alapja elsősorban két interjú, az egyik az általam választott spanyol vállalat vezetőjével, míg a másik egy magyar borászattal. A spanyol interjúhoz eredetileg utazni szerettem volna, hogy élőben történhessen meg az interjú, és ezzel egyidejűleg láthassam is a valós fenntartható munkálatokat, de sajnálatos módon a vírushelyzet ezt a tervemet keresztbe húzta, így egy online beszélgetés alkalmával készítettem el az interjút. A kérdések mindkét vállalathoz nagyjából ugyanazok, néhány személyesített kérdés kivételével. Az interjú mellett készítettem egy kérdőívet is, amit próbáltam olyan körben megosztani, ahol az emberek értenek, dolgoznak a borászatban, fenntarthatóság világában, illetve olyan személyekkel, akik magukat borszeretőnek, valamint környezetbarátnak tekintik. A primerkutatást azért is tartom nagyon fontosnak és kézenfekvőnek, mert talán ez az a módszer, amivel az egyén a legkönnyebben juthat el a valóságához.

Ugyanakkor a szekunder kutatás is nagy segítséggel volt az alapokhoz, hiszen már mások által egyszer vagy többször körbejárt kérdésekre találtam meg másod kezűleg a válaszokat a saját kérdéseimre. Így ezt a kutatási módszert is előszeretettel használtam, hiszen alapvető kérdésekre így könnyedén választ találtam.

Habár hipotézisem nincs, már a szakedolgozatírás elején voltak elképzeléseim azzal kapcsolatban, hogy milyen eredményeket kaphatunk a kutatás végére, ugyanakkor ebben a témában az volt a pozitív, hogy nem volt egyértelmű mi lesz a végeredmény, így a kutatás során végig jelen volt az izgalom, hogy vajon egy-egy interjú, kérdőív, illetve maga a kutatás során mit fogunk kapni.

Mindenesetre, mielőtt belevágtam a kutatásba, úgy vélekedtem, hogy a várható eredmények a következők lesznek: maga a borászat, mint vállalkozás nagyrészt fenntartható, és a vállalatok, amiket választottam is fenntarthatók lesznek, habár nem hatalmas elért eredményekkel. A két ország között a kutatás végére talán azt az eredményt kapjuk, hogy nagyjából ugyanannyira

fenntartható itthon ez a szakma, mint Spanyolországban. Arra a kérdésre, hogy a két különböző országban az adott kormány milyen intézkedéseket tesz meg, ha pontos választ nem is fogok tudni adni, mivel ez egy nagyon konkrét válasz, úgy gondolom, hogy Spanyolországban többen segítenek, hogy egy vállalat fenntarthatóbb lehessen.

A szakdolgozatom felépítését tekintve elsősorban a fenntarthatóságról fog szólni. Körbejárjuk a fenntarthatóság rejtjelmeit Uniós szinten, valamint Spanyolország és Magyarország szintjén is. Ezután szó lesz a borászatról Magyarországon belül, ebben a részben fog megjelenni az interjúm egy magyar, organikus borással. Ezt követően a spanyol borászatról, főként az általam választott interjú alany vállalatáról lesz szó. A spanyol interjú majd itt fog teret kapni. Végül pedig az elkészített és megválaszolt kérdőívem kifejtése lesz porondon. Lezárásként pedig összefoglalom és megválaszolom, hogy mik lettek a válaszok és az eredmények kérdéseimre.

FENNTARTHATÓSÁG ÁLTALÁNOSÁGBAN

Fenntarthatóság – szakdolgozatomat ez az egy szó fogja végig vezetni minden lépésnél. Hogy miért? Igaz a bevezetésben már beszéltem róla, de ami igazán számít, hogy ez egy fontos kulcsszó, ami való életünk perceit is körbe kellene ölelnie, ha még sokáig szeretnénk élni ezen a Föld nevezetű bolygón. Azt, hogy pontosan mit is jelent a fenntarthatóság nem írnám le még egyszer, lényege, hogy ezt a három alappillért (gazdasági, társadalmi, környezeti fenntarthatóság) egyensúlyban tartjuk. Lássuk be ez egy hatalmas feladat, és semmiképp se mondható könnyűnek, főleg, ha máshoz szoktunk hozzá. Figyelünk kell cselekedeteink minden pillanatát, hogy fenntartható módon tudjunk élni. Legalábbis ez lenne a cél. De ha már csak megpróbálunk néhány dologban változtatni, ami ehhez az úthoz közelít, az is sikeresnek mondható. „A lényeg mindenképpen olyan fejlődési pályára való törekvés, amelyik tartósan követhető, azaz amely mentén haladva a fejlődés során nem éljük fel a későbbi létezmódok tartalékait és lehetőségeit.” (Knoll-Lakatos, 2014) Ez pontosan mit is jelent? Igen, fejlődünk kell; igen, újítani kell; még az is meglehet, hogy új technológiákat kellene kiépítsünk, mert a fejlődésünk ezt követeli meg, de a valóság az, hogy mindezt úgy kellene megtenni, hogy közben figyelünk környezetünkre, figyelünk arra, hogy mit veszünk el és megpróbálunk ugyanannyit vissza is adni, mert ettől lesz egyensúlyban a természet és az emberi élet. Az emberek többsége, főként régebben, de még ma is, úgy gondolják, hogy csak az emberi fejlődés a fontos, és hogy a folyamatos látható összefüggések csak ebben léteznek. Azt gondolták és gondolják, hogy az

emberiség a mindenség ura és mindent mi irányítunk, de ez nem így van. Jobban mondva egy részben így van, de nem mindegy, hogy hogyan irányítjuk, és hogy ezzel együtt milyen befolyást gyakorlunk a környezetünkre, mert amikor mi teszünk valamit, arra a természet, a Föld választ is ad. Elég, ha megnézzük óceánjaink élőlényeit, ahogy meghalnak, és testük a partra sodródik. Mindez amiatt történik, mert az emberi fejlődés során annyi szemetet termelünk, hogy már nem tudjuk azt hova tenni, ezért az a sok szemét az óceánjainkba, vizeinkbe kerül. Talán ez még lehetséges, hogy egyes személyeket nem ijeszt meg, de azzal tisztában kellene lennie mindenkinek, hogy amikor érkezik egy tűzvész, vagy egy nagyobb természeti katasztrófa az pontosan ezek miatt a tettek miatt történik meg. Szerencsére, ha ezekre a tettek megpróbálunk odafigyelni, és nem csak a tárgyi, de a természeti kölcsönhatásokra is, akkor még jobbra fordulhat a helyzet. Erre van egy kritérium, amit Fleischer Tamás tudós írt le: „a technológiai rendszerünk hosszabb távú működése csak akkor teljesülhet, ha a környezeti rendszer működőképessége is biztosított. Azaz a technológiai rendszer erőforrás feltétele nem haladhatja meg a környezeti rendszer erőforrás újratermelő képességét, és a technológiai rendszer kibocsátása nem haladhatja meg a környezeti rendszer felvevőképességét. Ez tehát a technológiai rendszereink külső fenntarthatósági kritériuma.” (Knoll-Lakatos, 2014) Ez gyakorlatilag Herman Daly három fenntarthatósági kritériumának felel meg, annyi különbséggel, hogy Daly ezt külön vette megújuló és nem megújuló energiákra. Ahogy korábban is említettem, ez egy nehéz folyamat, de ez kellene, hogy szemünk előtt lebegjen.

Általában sokat beszélünk a gazdasági, és a környezeti fenntarthatóságról, de sokkal kevesebbet a társadalmi fenntarthatóságról, pedig, ez az egyik alappillére a fenntarthatóságnak. Erre pedig találtam egy nagyon jó példát, ami érdekesen szemlélteti ennek a pillérnek a fontosságát is: „Ha össze tudnánk zsugorítani a Föld népességét egy pontosan 100 lelket számláló falura, és az emberi fajon belül megtalálható, arányok változatlanok maradnának, akkor valami ilyesmit kapnánk. Ebben a faluban: 57 ázsiai, 21 európai. 14 amerikai, ill. óceániai, 8 afrikai lakna.

52 ember lenne nő, 48 lenne férfi.

30 lenne fehérbőrű, 70 más bőrszínű.

30 lenne keresztény, 70 egyéb vallású.

89 lenne heteroszexuális, 11 lenne homoszexuális.

6 ember birtokolná az egész falu gazdagságának 59%-át, és mind a 6 az Egyesült Államokból származna.

80 élne elégtelen lakáskörülmények között.

70 nem tudna olvasni, 50 lenne alul táplált.

1 (igen: csak egy) rendelkezne felsőfokú végzettséggel.

1 rendelkezne számítógéppel.” Igaz ezek az adatok nagyjából húsz évvel ezelőttiek, de nagyon elgondolkodtató, hogy a mai világban egyes népek mennyivel többnek gondolják magukat másoknál, mások pedig mennyire kicsinek egyeseknél. Pedig, ha az arányokat nézzük, ez nyugodtan megfordulhatna. Fontos lenne, hogy ne felsőbbrendűnek, hanem egyenjogúnak érezze magát mindenki másokhoz képest. Mindemellett, ami még fontosabb lenne, hogyha a fejlődés mindenhol egyforma tudna lenni, és az a 30 olvasni tudó segítené azt a 70 főt, aki nem tud, ami mellel a többség. Olyan jó lenne, hogyha az oktatás eljuthatna mindenhova, és természetes lenne, hiszen csak így tud igazán fejlődni a világ körülöttünk. Szintén jó volna, ha az az 50 ember, aki napi szinten dobja ki az étele felét, inkább nem pazarolna, hanem annak a maradék 50 főnek adná, aki alul táplált. Mondhatnám tovább és tovább, de azt hiszem a lényeg már érthető. Szemünket nem becsukni kellene a látatlan felett, hanem kinyitni, és valóban fejlődni, olyan területeken, ahol ez tényleg sürgető.

Ezt az elmúlt évtizedben hála az égnek sokan felismerték, és ezekből sok az olyan ember, aki nagy hatalommal bír, és változtatni is tud a folyamaton, ilyenek egyes multinacionális vállalatok is, akik szintén nagy területet fognak le, de a legfontosabb személyek országunk vezetői, akik törvényeket, szabályokat és elvárásokat hoznak életünkben. Ezért tekintsük meg, hogy miket értünk el eddig EU-s szinten, illetve külön Magyarországon és Spanyolországban.

Fenntarthatóságban elért eredmények EU-s szinten

10 éves távlatban az Unió a 2008-as válság kilábalása közepette fontos célokat fogalmazott meg, ami a fenntarthatóságot is idevette. Céljuk egy fenntartható növekedés, ami az erőforrás-hatékonyabb, környezetbarátabb és versenyképesebb gazdaság elősegítése volt. Ezen belül három fő cél volt, a versenyképesség javítás/kialakítása, az éghajlatváltozás elleni küzdelem, illetve a tiszta és hatékony energia kialakítása, melyek a következőket írják le:

„Versenyképesség: Az EU jólétének alapja a kereskedelem: az Unió a világ minden részére exportál, valamint nyersanyagokat és késztermékeket importál.” (ec.europa.eu, 2010) Az export- és nyersanyagpiacokon növelni kell a versenyképességet, hiszen folyamatosan növekszik a nyomás, amit a fő kereskedelmi partnerek generálnak. Szintén fontos lépés, hogy foglalkozni kell a relatív versenyképességgel is mind az Unión és mind az euroövezeten belül.

Illetve, habár az EU már megtette környezetbarát lépéseit, fent is kell tartania a vezető szerepét ezen a piacon, hiszen még mindig nincs akkora előnye, mint mondjuk Kínának vagy az Egyesült Államoknak. Ezen belül úgy kell fenntartania ezt a szerepet, hogy ezek a környezetbarát technológiák „erőforrás-hatékonyságot biztosítsanak a gazdaságban”, „a kulcsfontosságú hálózati infrastruktúrák szűk keresztmetszeteit” (ec.europa.eu, 2010) megszüntesse, ezzel együtt pedig növelje az ipari versenyképességét.

Éghajlatváltozás elleni küzdelem: ahhoz, hogy ezt a célt elérjük a következő évtizedben jelentősen és gyorsan kell a károsanyag-kibocsátást csökkenteni. Ezen kívül ki kell használni „az új technológiák – pl. a szén-dioxid-leválasztás és -megkötés – kínálta lehetőségeket.” (ec.europa.eu, 2010) Ha az erőforrás-hatékonyság javítva lenne, akkor az jelentősen korlátozná „a kibocsátást, pénzt takarítana meg, és élénkítené a gazdasági növekedést.” (ec.europa.eu, 2010) Mindez szinte az összes ágazatot érinti, ezért fontos fokozni a gazdaságok „éghajlati kockázatokkal szembeni ellenálló képességét”. (ec.europa.eu, 2010)

„Tiszta és hatékony energia: Energiaügyi céljaink elérése lehetővé tenné, hogy 2020-ig 60 milliárd EUR-val kevesebb értékben importáljunk olajat és gázt. Ez nemcsak pénzügyi megtakarítást jelent, hanem energiabiztonságunk szempontjából is elengedhetetlen. Az európai energiapiaci integráció folytatása további 0,6–0,8 %-kal növelheti a GDP-t. A megújuló energiaforrások használatának 20 %-ra való növelésére irányuló uniós célkitűzés megvalósítása esetén több mint 600 000 munkahely jöhetne létre az EU-ban. Ha ehhez hozzáadjuk az energiahatékonyságra irányuló 20 %-os célkitűzést, akkor 1 millió új munkahely a tét.” (ec.europa.eu, 2010) Ezek nagy részben érezhető változások, de persze nem 100%-ban valósultak meg, de hogy is valósulhatott volna, hiszen az éghajlatváltozás elleni küzdelem örök lesz, a lényeg, hogy harcoljunk ellene. Ezek mellett a célok mellett számos más célokat is elértünk a 2012-ben kitűzött 2.1-es ábrán látható célok közül. Többek között az oktatás, a vizek élővilágának óvása terén, melyet pedig az 2.2-es ábra mutat be.

Most, hogy szó volt az elmúlt tíz év terveiről, beszéljünk az elkövetkezendő évtizedre is megfogalmazódott célokról is, ami már kimondottan önmagában csak a fenntarthatóságra épült. Ebből is látható a fenntartható fejlődés és a kitűzött célokon való munkálkodás. Ezek a következők: lineárisról körforgásos gazdaságra való átállás, legyen fenntarthatóság a termelőtől a fogyasztóig, időtálló energia, épületek és mobilitás kiépítése, illetve a társadalmilag igazságos átmenet biztosítása. Ezeket a célokat pedig csak is úgy lehet elérni, ha mind a 27 tagállam összefog, és magáénak érzi ezeket a sürgető problémákat. Ha olyan vezetők vesznek minket körbe, akik megértetik az emberiséggel, hogy miért is fontos kérdések és célok ezek.

A körforgásos gazdaság célja, hogy ne legyen véges semmi, hanem minden maradjon körforgásban, így nincs pazarlás, szemét és elhasználás; csak újrahasznosítás. A második cél lényege, az élelmiszer-termelés javítása. Egy olyan fejlődés, aminek a segítségével, magasabb visszaforgatható tőke keletkezik, és ezáltal több millió ember számára lenne biztosítva munkahely, több ember juthatna tápláló ételhez, mindezzel csökkentenék az üvegházhatású gázok kibocsátását is. Az időt álló energiával és épületekkel, megint a felesleges szemét felhalmozódását állítanánk meg, megújuló energiákat használnánk, amik nem károsítják a Földet. Gyakorlatilag saját magát életető épületeket hoznának létre. Míg a legutolsó cél értelme, hogy az oktatás egy egész életen át tartson, javítsanak a munkafeltételeken, az egészségügyön, kialakuljon a nemek közti egyenlőség, a társadalmi befogadás javítsák és a kisebbségi jogokat bővítések, valamint mindemelett a vidékfejlesztés is egy fontos kérdéskör és terület. Ezek a célok nagyon jó irányba vihetik a világot, és talán hozzáadhatnak néhány évtizedet a Föld létehez, de természetesen ehhez el is kell érni őket, azonban mindezt csak a jövőben tudjuk meg, hogy működni fognak-e.

Fenntarthatóságban elért eredmények Spanyolországban

A tagállamoknak jelentéseket kell leadniuk az Unió vezetői felé, hogy látható legyen a 2030-ra kitűzött célok eléréséhez még miben kell változtatniuk, illetve mi az, ami már célba ért. Egy 2019-es jelentés szerint van egy spanyol decentralizált uniós ügynökség Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala (EUIPO) néven Alicanteban. „Teljes mértékben önfinanszírozó, 401 millió eurós költségvetéssel és összesen 995 fős személyzettel. Feladatai közé tartozik az uniós védjegyek, közösségi formatervezési minták lajstromozása, az európai és nemzetközi együttműködés, valamint a szellemi tulajdon-jogok védelme és érvényre juttatása. Az ügynökség 2016-ban vállalati fenntarthatósági keretrendszert vezetett be, vállalati társadalmi felelősségvállalásra irányuló stratégiát dolgozott ki, és a GRI standardjai alapján elkészítette első fenntarthatósági jelentését (a 2016-os pénzügyi 31 évre vonatkozóan). Ezzel az első olyan uniós ügynökség volt, amely ilyen fenntarthatósági jelentést készített. A 2017. évi jelentés vonatkozásában az ügynökség úgy döntött, hogy annak tartalmát önkéntes alapon hozzáigazítja a nem pénzügyi és a sokszínűséggel kapcsolatos információk közzétételéről szóló uniós irányelvhez” (eca.europa.eu, 2019)

Ebből is látható, hogy Spanyolországban igen fontos téma a fenntarthatóság. Spanyolország jelenleg a 22. helyen áll a 193 országból, ha fenntarthatósági sikereket és szintet nézzük, közvetlen előtte Kanada és Észak-Korea áll. Az ország jelenleg 78,1%-ban teljesítette a kitűzött Fenntarthatósági Célokot (ODS). A legjobb eredményei a tiszta víz elérésében, az egészség és

jólét, illetve a megfizethető és tiszta energia témájában érte el. A Spanyolországban kitűzött célokat a 2.3-as ábra is jól mutatja. Az elmúlt egy évben szintén javultak az eredményei a nemek egyenrangúságának terén, az innováció, ipar területén, és a fenntartható városok és közösség terén is. Azonban a két legfontosabb cél Spanyolország területén a 2-es és a 13-as pont, amit a 2.3-as ábrán a vörössel meg is jelöltek. Ezek pedig az éhezés és a rosszul tápláltság javítása, valamint az éghajlatváltozás elleni küzdelem. A 2.4-es ábrán azt is megtekinthetjük, hogy ezek a célok milyen irányba haladtak eddig. Ami a legjobban halad azokat zöld nyíllal jelölték, mint a tiszta víz elérhetőségének megteremtését, sárgával jelölik azt, amiben javulást mutatnak, de nem kiemelkedően, és egyetlen egy piros nyíl van, ami sajnálatos módon a rossz irányt mutatja, és ez meglepő módon az éghajlatváltozás elleni küzdelem. Ez azért érdekes, mert ez az egyik legfontosabb cél kitűzésük, mégis ebben mutatnak a leginkább fejletlenséget. Természetesen ez valahol érthető is, hiszen ezen a legnehezebb is változtatni.

Fenntarthatóságban elért eredmények Magyarországon

Hazánkban az első fenntarthatósággal foglalkozó dokumentum 2007-ben jött létre, melynek neve Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia, alapjai EU-s mintákra épültek. „A Stratégia – figyelembe véve mind a hazai, mind a globális folyamatokat és körülményeket – valamennyi társadalmi, gazdasági és környezeti területre egy fenntartható jövőképpnek megfelelő eszköz- és reformrendszert vázolt fel.” (Parlament.hu, 2019.) Ennek a stratégiának a beteljesítésére 2008-ban létrejött a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács (NFFT), majd 2012-24-re szóló, ma is érvényes alapidokumentumot a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiát (NFFS) hozták létre. „A Keretstratégia az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljait is integrálja”. (Parlament.hu, 2019.) „Az NFFS négy fő erőforrást alkalmaz, 34 stratégiai célt és ezekhez kapcsolódóan 77 teendőt (eszközcélt) rendel hozzájuk.” (Parlament.hu, 2019.) Ez a 4 fő erőforrás az ember, a társadalom, a környezet és a gazdaság, melyet a 2.5-ös ábra is jól demonstrál. „Az ember a nemzet legfontosabb erőforrása, ezért a Keretstratégia minden mást megelőzően átfogó célokat fogalmaz meg a népesedés, az egészség, a tudás és a társadalmi kohézió terén. A társadalmi erőforrások önmagukban is a jó élet feltételeit jelentik, de nélkülözhetetlenek a többi erőforrásfajta helyes hasznosításához is. A közös kulturális örökség, erkölcsi normák, az egyének közötti kapcsolatok és az ehhez társuló intézményrendszerek alapot nyújtanak egy pozitív értékekkel, erkölcsi normákkal és attitűdökkel bíró fenntartható kultúra megteremtésére. A természeti környezeti erőforrások mennyiségi és minőségi állapota alapján határozza meg egy adott társadalom lehetőségének korlátait. A természeti erőforrások által nyújtott ökoszisztéma-szolgáltatások közvetett és közvetlen hasznot jelentenek a társadalom számára.

A gazdasági erőforrások egy adott társadalom anyagi gyarapodásának alapját jelentik. A fejezet kiemeli az önrendelkezés megfelelő szintjének fenntartását a gazdaságpolitikai döntésekben és átfogó célokat fogalmaz meg a pénzügyi tőke szelektív növekedése és a közösségi tőkejavak amortizációjának pótlása érdekében.” (Parlament.hu, 2019.)

A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács mellett számos magyar intézmény áll, ami a fenntarthatósági fejlődéseket segíti Magyarországon, mint például az Innovációs és Technológiai Minisztérium (ITM) vagy a Fenntartható Fejlődés Bizottsága (FFB). De ezek mellett még megannyi másik intézmény segíti a NFFT-nak munkáját, hogy jelentős eredményeket érhessen el. Az eredményeket a 4 fő forráson keresztül fogom bemutatni. Az első az emberi erőforrások helyzete. Demográfiai szempontból még mindig az mondható el, hogy az idősebbek többségben vannak a fiatalokéhoz képest, vagyis az eltartottsági ráta folyamatos növekedést mutat, ami nem megfelelő arány a jövőnkre nézve. Hiszen kevesen vannak azok, akik ezt a sok embert segíteni tudják majd a jövőben. A termékenységi rátát nézve 2017-ben és 2018-ban csak 1,49 volt, ami azt jelenti, hogy Magyarország 29%-al van (volt) lemaradva a társadalmi reprodukció szintjétől, és ami talán a legmeglepőbb, hogy a termelékenységi ráta mutató értéke Budapesten az egyik legalacsonyabb, vagyis itt születik a legkevesebb csecsemő. Talán ez azzal is magyarázható, hogy a fővárosban az emberek elsősorban a karrierjükkel vannak elfoglalva, mint sem a családalapítással. Kiváltképpen mostani időkben, amikor a fiatalok sokáig tanulnak, és csak később tudnak belekezdeni életükbe, és elérni valamit ahhoz, hogy akár családot tudjanak alapítani. Az életkörülményeket vizsgálva a szegénységi arány 2016-tól folyamatosan csökkent, majd 2018-ban újra növekedésnek indult, de ettől független a relatív szegénységi küszöb alatt 2017-ben a lakosság 13,4%-a állt, ami az EU-s átlag alatti szám. A súlyos anyagi deprivációban (megfosztottságban) élők aránya 2018-ban a lakosság 10,1 %-át jelentette. Így véleményem szerint kimondható, hogy habár általánosságban Magyarországon az a hit él, hogy magas a munkanélküliség, ami feltehetőleg így is van, de a szegénység szerencsére ehhez képest nem olyan magas. Az egészséget tekintve Magyarországon a születéskor várható élettartam a férfiaknál 72,4, míg a nőknél 79,2 év. Mindeközben a leggyakoribb megbetegedések az országban a magasvérnyomás, szívbetegség, cukorbetegség és az asztma. Személy szerint ezen annyira meg se lepődök, hiszen a magyarok kimondottan pesszimisták és ideges típusok, ami sok stresszhez vezet, a stressz pedig vérkeringési problémákhoz. Így, ebből kiindulva ez az eredmény nem is olyan meglepő. Az oktatás terén 2018-ban a 15-74 év közöttiek 21,2 %-a rendelkezett legfeljebb alacsony végzettséggel, ami azt jelenti, hogy a vizsgált korcsoport 78,8%-a tanult,

végzettséggel rendelkező ember. Valamint az oktatási kiadások mutatója elérte az 5,1%-ot, ami meghaladja az EU-s átlagot.

Most vizsgáljuk meg a társadalmi erőforrásokat. Anyagi biztonság terén a magyarok nem teljesítenek jól ugyanis a jövedelmi egyenlőtlenség 2018-ban 4,4%-os volt, ami az Unió átlag alatt van. A háztartások eladósodottsági rátája „2010-ben a háztartások jövedelméhez viszonyított hitelállomány 68%-on tetőzött. 2010 után a ráta értéke csökkenni kezdett a jövedelem folyamatos növekedése és a hitelállomány mérséklődése miatt.” (KSH, 2019) Hazánkban az emberek közötti bizalom szint egy 0-10-ig terjedő skálán 5,0 pont volt, vagyis az emberek bíznak ember társaiban, de ugyanakkor óvakodnak is. A társadalmi aktivitás terén „a nonprofit szektor nemzetgazdasági súlya 2016-ban a GDP 5%-át tette ki. 2017-ben a magyar lakosság 37%-a végzett önkéntes munkát, a 2011. évi 29%-hoz képest nőtt. A rokonoknak és a barátoknak nyújtott segítség az önkéntesség leggyakoribb megjelenési formája.” (KSH, 2019) Társadalmi szinten az ország talán nem áll túl jól, és nem is igen értünk el nagy eredményeket, de az igazság az, hogy talán ez az egyik legnehezebb célkitűzés, mert ezen a téren az emberek gondolkodás menetén kell változtatni, és másokhoz való hozzáállásukhoz. Ez azért is nehéz, mert a magyar népesség jó nagy százaléka már megélte élete felét, és a tapasztaltabb korosztálynak már nehéz átformálni a világképüket, mint a fiatalabb generációknak, akik sajnálatos módon elég kevesen vannak hazánkban.

A következő erőforrás a természeti, környezeti erőforrás, ami talán az egyik legfontosabb tényező, és szakdolgozatom alapja is. Első pontunk a levegő: „Magyarországon 1990 óta csökkent az üvegházhatásúgáz-kibocsátás, 2015-ben és 2016-ban azonban ismét emelkedésnek indult. A teljes PM10-kibocsátás Magyarországon 2000-től 2016-ig 2,9%-kal, 75 ezer tonnáról 73 ezer tonnára csökkent. 2016-ban Magyarországon a kereskedelmi, az intézményi és a háztartási szektor volt a legnagyobb szilárdanyag-kibocsátó, 64%-os részaránnyal.” (KSH, 2019) Az éghajlat szempontjából 2018-ban 32%-os volt az aszályal érintett területek aránya, ami javulást eredményez. „A Tisza vízminősége a mérési pontok függvényében a legtisztábbaknak számító 1–2. vízminőségi osztályba sorolható 2018-ban.” (KSH, 2019) Ami talán jól hangzik, de a Duna szennyezettsége sajnálatos módon nem jó, romló értéket mutat. A földet tekintve a biogazdálkodásba bevont területek a Vidéfejlesztési Program kihirdetése után 54%-al nőtt. Ezzel szemben a mesterséges felszínek aránya nőtt településszerkezet és ipari vagy kereskedelmi területek révén. Az élővilágunkat tekintve „a kijelölt Natura 2000 területeken 105 állat-, 36 növényfajt és 46 élőhelytípust azonosítottak. Az őshonos tölgy után a nem őshonos akác alkotja a hazai faállomány legnagyobb részét. Magyarország élőfakészlete 2017-ben a 2

millió hektárt meghaladó erdőterületen 378 millió m³ volt, ami országosan 16%-os növekményt jelent 2000. óta.” (KSH, 2019) Hulladékot tekintve hazánkban 2008 óta a hulladék mennyisége alig változott, aminek megvannak a pozitív és a negatív oldalai is. Hiszen szükséges lenne ezt csökkenteni, de ez már így is egy jó eredmény. „Magyarország energiaimport-függősége 2016-ban 56%-ra emelkedett, 2 százalékponttal meghaladva az uniós átlagot. Hazánknak 2020-ig a teljes végső energiafelhasználáson belül 14,65%-ra kell növelnie a megújuló energiaforrások arányát, 2017-ben ez az érték 14,2% volt. Az egy főre jutó energiafogyasztás 2016-ban 26,2 GJ, 12%-kal haladta meg az EU-28 átlagát. A háztartási energiafogyasztásban a gáz vált a legfőbb energiaforrássá.” (KSH, 2019) Közlekedés szempontjából pedig „2018-ban az áruszállítás teljesítményének 75,6%-át a közúti szállítás, 21,2%-át a vasút és 3,2%-át a vízi szállítás adta.” (KSH, 2019) Sajnálatos módon, habár ez a legfontosabb erőforrás, elég megoszló eredményeket kaptunk. Az igazság az, hogy ezen még erősen lehetne javítani, azonban a fejlődés jelei egyértelműek.

Az utolsó erőforrás pedig nem más, mint a gazdasági erőforrás. Az általános gazdasági mutatók azt konstatálják, hogy itthon gazdaságunk növekedésnek indult, és minden évben egyre magasabb százalékokat mutat. 2018-ban például 4,9%-os volt a növekedés az azt megelőző évhez képest. „A nemzetgazdaság GDP-hez viszonyított bruttó állóeszköz-felhalmozása 2013 óta nagyobb az uniós átlagnál. ... A kormányzati 2018-ra 1,2 százalékpontos emelkedéssel 5,8%-ra, a kormányzaton kívüli bruttó állóeszköz-felhalmozás pedig 2 százalékpontos növekedéssel 19,7%-ra nőtt.” (KSH, 2019) Államadósságunkról nagyjából elmondható, hogy csökkenő tendenciát mutat évről évre. A kutatásfejlesztés ráfordításunk 2017-ben már 1,35%-os volt. Foglalkoztatottság mértékét figyelve az mondható el, hogy a 20-64 évesek 70,8%-os szintet értek el 2018-ra. „2019-ben 317 fő nyugdíjas korú jut ezer munkaképes korú emberre. Az időskorú eltartottsági ráta várhatóan gyorsuló ütemben emelkedik majd, és értéke 2062-ben tetőzik, 53,6% körül, azaz ezer eltartóra (15–64 éves) 536 fő 65 éves és annál idősebb fog jutni.” (KSH, 2019) A Magyarországra beérkező közvetlentőke-befektetések (FDI) növekedést mutattak 2014-ig, majd ez fokozatosan visszaesett, 2017-ig összesen 9,5%-ot. Ezek a befektetések nagyrészt ipari ágazatokban kerültek felhasználásra.

Magyarország fenntarthatósági fejlődése igen hullámzó eredményeket mutat, ugyanis van, ahol visszaesés látható, ahogy azt egyes társadalmi pontoknál is láthattuk, de szerencsére a változás és fejlődés is fellelhető, ahogy azt akár az emberi erőforrásoknál is láthattuk. Azonban jelenleg hazánkban egy vírus, a COVID-19, más néven korona vírus tombol. Ami jelen pillanatban nem segíti ezeket a fejlődéseket, így erre az évre nagy valószínűséggel visszaesés vagy stagnálás

várható. Ellenben társadalmi fejlődésünk a vírus okozta borzalmak miatt eredményezhet javulást, hiszen egy ilyen nagymértékű felborulás megerősíti az emberek közti köteléket és összefogást.

BORÁSZAT MAGYARORSZÁGON

Gyakran mondják a magyarokról, hogy nagyon szeretik a bort, amit, ha magyarként vizsgálunk meg talán az is elmondható, hogy igaz. De vajon ez, hogyan fest bel- és külkereskedelmi szemléletben? Először is vizsgáljuk meg belkereskedelmi szempontból a borfogyasztást, hogyan is néz ez ki Magyarországon. Ahogy az az 1.1-es ábrán is látható, 1500 megkérdezett emberből 159 fő fogyaszt egy héten többször bort, míg 164 fő egyszer egy héten, ha ezt éves szinten nézzük összevonva ez 141 liter bort jelent évente, és ez fogyasztás arányaiban nézve pedig az emberek 74%-át. Ezekből az adatokból levonva a következtetést, elmondható, hogy a magyarok igenis szeretnek bort fogyasztani. Ha az összes reprezentatív sokaságot vesszük alapul, akkor látható, hogy ez 7.984.889 fő, (akik 18 év felett vannak), ez a létszám pedig (off-trade) kereskedelemben 1,64 millió hektoliter bort értékesít egy év alatt a KSH 2017-es adatai szerint. A felmérésből az is kiderült, hogy leggyakrabban a férfiak és az idősek fogyasztanak bort. Az is elmondható, hogy a magyarok többsége az ízek élvezete miatt fogyasztja a bort, vagy valamilyen alkalom ünneplése jóvoltából. „A GfK 2013-as adatai szerint a borfogyasztók 85%-a egyetért azzal, hogy a bor a jó ízokról és kulináris élvezetekről szól, valamint jól illik az ételek mellé. A legtöbb embernek az alkoholfogyasztás a közösségi élet egy formája, közös program a barátokkal.” (HNT, 2016.) Érdekes tény, hogy a férfiak és az idősek mellett a magasabb végzettségű fiatal felnőttek azok, akik előszeretettel fogyasztják a bort. Így feltételezhető, hogy a bor egy olyan ital, amit a felsőbb rétegek szívesen fogyasztanak. Illetve arra a következtetésre enged gondolni, hogy a bor egy elegáns ital. Ez már csak azért is feltételezhető fontosnak, mert általánosságban elmondható, hogy akik magasabb végzettséggel rendelkeznek, egy jobb módú család tagjai. Így, ha ők is szeretik a bort fogyasztani (ráadásul nagyobb mennyiségben), akkor megveszik a drágább borokat is ezzel növelve a GDP-t, és ezzel együtt talán az organikus borokat is elfogyasztják elősegítve a saját maguk és az ország szénlábnyomának csökkentését is.

Magyarországon szinte minden háztartás rendszeresen vásárol bort, ami közel 35 liter bort jelent évente háztartásonként. Amit szintén fontos megfigyelni, az a magyarok hűsége a magyar borok iránt. Ha megtekintjük az 1.2-es ábrát, akkor az megmutatja, hogy a megkérdezettek

94%-a inkább magyar bort fogyaszt, és igen csekély százalékban fogyasztanak külföldi termelésű bort. Hogy ez miért jó? Mert ez azon túl, hogy a magyarok a magyar ízlésnek megfelelő bort termelnek és értékesítenek, azt is megmutatja, hogy a magyarok támogatják a hazai piacot, és ezzel növelik saját országuk GDP-jét is. A hazai piac támogatása fenntarthatóság szempontjából is nagyon fontos, mert így kevesebb import terméket fogyasztunk, ami környezet védelmi szempontból nagyon jó, hiszen így a szállítandó termék, és ezzel arányosan a járművek használata is kevesebb lesz, ezzel egyidejűleg pedig kevesebb lesz mind a lég- és vízszennyezés. Gazdasági szempontból az ország is fenntarthatóbb marad, hiszen a pénz, amit a borra költünk, bent marad az országban, ami hazai szinten forog majd vissza és fektetődik be; társadalom szempontból pedig egy összefogás a magyar nép között. Ettől független fontos azt is megnéznünk, hogy milyen származásúak azok a borok, amiket a magyarok leginkább fogyasztanak, ha már külföldi termékről van szó. Ezek az országok sorrendben pedig a következők: Olaszország, Spanyolország, Franciaország. Magyarországon az egyik legkedveltebb borfajta nem más, mint az olaszrizling, ezért talán nem is olyan meglepő, hogy a közkedvelt külföldi borok országai közül Olaszország áll az első helyen (habár az olaszrizling eredete a mai napig vitatott téma). Külkereskedelmi szempontból vizsgáljuk meg az 1.3-as ábrát, amin láthatjuk, hogy a 7 év során az exportunk nagyjából stagnált, mindeközben az importunk egyértelműen növekedett, de ha az árakat nézzük, akkor az exportunk értéke kimagaslóan elhalad az import értéke mellett. „A világ borexportjában való részesedést figyelembe véve kijelenthető, hogy a magyar szőlő-bor ágazat hazai orientációját nem érintették a globális trendek: míg a termelés mennyiségéből 1% a részesedésünk, addig az export mennyiségéből kb. 0,5%.” (HNT, 2016.) Az 1.4-es ábra pedig azt mutatja be, hogy 2010-2015 között kik voltak a legfontosabb partnereink. Az importot korábban már megbeszéltük, itt csak annyit mondanék el, hogy az eddig kiemelt 3 ország itt is szépen visszaköszön, ezzel is alátámasztva, hogy ezek az országok valóban fontos import partnereink. Export szempontból mind mennyiség mind érték terén az első két helyen Németország és Csehország áll. Az országok közül sok hazánkhoz közel található országok nevei, ami érthető, hisz könnyen elérjük termékeinket, nekünk pedig könnyebb a szállítás ezekbe az országokba, mint messzebb lévő országokba, ami meglátásom szerint megint csak fontos dolog fenntarthatóság szempontjából, nagyrészt az eddig elmondottak miatt. Ami nagyon érdekes ebben az ábrában, hogy megjelennek igen távoli országok is, mint Kanada, Kína vagy USA. Az utóbbi a magyar interjú alanyom miatt fontos lesz, mert az ő vállalat is nagy mennyiségben értékesít az Egyesült Államokban borokat.

A magyarok borfogyasztási szokásainál azt is meg kell vizsgálnunk, hogy mik azok, amik befolyásolják a választást, illetve, hogy milyen értékeken belül hajlandóak vásárolni. Összességében elmondható, hogy főként az ár az, ami befolyásolja döntésüket, de emellett a már előzőleg megemlített tény, hogy a bornak magyarnak kell lennie. Ha az árakat megvizsgáljuk, akkor egy palackborért a fogyasztók több mint fele 1000 Ft-nál kevesebbet szokott fizetni, míg durván 30%-a hajlandó 1000-2000 Ft közötti árat adni érte, ugyanakkor csak 10% az, aki 5000 Ft-ot is kiad egy palackért. Ez fenntarthatósági szempontból nem épp mondható megfelelő aránynak, hiszen ez azt is mutatja, hogy az emberek jelentős része nem vásárol organikus módon készült bort, és ezzel együtt nem is támogatják azokat a borász vállalatokat, akik nagy hangsúlyt fektetnek a fenntarthatóságra és a biogazdálkodásra. Az 1.5-ös ábrát megtekintve is elmondható, hogy mindennapi fogyasztásban a magyarok valóban az 1000 Ft alatti áron árult borokat vásárolják elsősorban. Szórakozáshoz és baráti összejövetelekhez is ez az ár az irányadó. Azonban, ha a másik három alkalmat is megnézzük, akkor látható, hogy még mindig nem éri el a magyarok költése a 2000 Ft feletti értéket, szóval itt jól kimutatható, hogy e feletti áron valóban kevesen vásárolnak. Azt elmondhatjuk, hogy „a vagyoni státusz valamennyi alkalom esetében befolyásolja a költési hajlandóságot.” (HNT, 2017.) Minden statisztika arra mutat, hogy mi magyarunk ár érzékeny nép vagyunk, ezért is fontos szempont borválasztásnál, hogy mennyibe kerül egy palack, de ugyanakkor szerencsére az is egy fontos szempont szokott lenni, hogy milyen a szőlőfajta és melyik pincészet készítette az adott üveg bort. Ezzel ellentétesen a csomagolás mégsem fontos, ami egy kissé ellentétben van a pincészet fontosságával, hiszen azon van feltüntetve. De természetesen a csomagolás nem csak a címkézést jelenti, hanem magát a palackozást is. Vagyis összességében, ha a magyarok nagyrésze 1000 Ft alatti értékű bort vásárol, az sok esetben pet palackozott is lehet, ami nem csak az íz szempontjából, de a környezet tudatosság szempontjából sem a legokosabb döntés. Természetesen az olcsóbb borok között is számtalan üveg palackban árult bor is található. Azonban üveg és üveg között is nagy különbség van. Nem mindegy környezetvédelmi szempontból, hogy egy üvegnek a fala milyen vastagságú, vagy, hogy egy-egy bor üvege milyen módon lett előbányászva. Minezzel együtt a csomagolásból is megtudjuk, ha egy bor organikus, fenntartható módon készült el. Ezért is kellene, hogy a csomagolás is fontos szempont legyen vásárlás során. Ugyanakkor szintén megjeleink a felsőfokú végzettségű személyek „fontossága”, ugyanis ők azok, akiknek nem feltétlen az ár a legfontosabb, hanem mások ajánlása is, emellett az is, hogy egy adott bor melyik régióból származik és milyen módon készült el. Ez talán azért van így, mert ahogy haladnak az évek egyre jobban mutatkozik meg, hogy az emberiség mennyire elhasználta a föld energia forrásait, és hogy mennyire egy

pazarló és mindent felhalmozó népség. Ezeket a hibákat elsősorban a következő generáció fiataljai ismerik fel, hiszen az ő jövőjük múlik az eddig elkövetett hibákon, és ők azok, akik még ezen változtatni tudnak. Így 2020-ra végre eljutottunk oda, hogy a felismerésen túl már cselekedünk is, és teszünk azért, hogy egy fenntarthatóbb jövőnk legyen. Nézőpontom szerint nyugodtan kijelenthetjük, hogy ezen fejlesztések előmozdításának élén a mai fiatalok állnak, és mindig is a fiatalabbak, az újabb generációk lesznek azok, akik újítani fognak és nyitni egy fenntarthatóbb világ felé.

Most, hogy a fenntarthatóságnál tartunk, beszéljünk a magyarok bio borok vásárlási szokásairól. Tehát, összességében elmondhatjuk, hogy nem állunk jól. Ha vetünk egy pillantást az 1.6-os ábrára, akkor ez elég egyértelműen kimutatkozik, ugyanis a 2017-es év során mindössze 3 olyan vásárló volt a 100-ból, aki tudatosan a bio bort választotta. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy ilyen kevesen vásároltak volna ebben az évben. Ugyanakkor több tudatos magyar vásárlóra lenne szükség, hiszen, ha arányosítjuk Magyarország teljes létszámára, akkor a 100/3 fős arány mellett a jelenleg élő „9.769.526 főből” (KSH korfa, 2020) kerekítve csak 293.086 fő az, aki tudatos borvásárló. Lássuk be ez igen kevés, de érzékelvén, hogy most már itthon is nagyobb figyelmet fordítunk ezekre az információkra, valószínűsíthető, hogy mivel ez egy 2017-es adat, az elmúlt három évben arányosan növekedett ez a szám. Mindazonáltal úgy látom, hogy felismerés terén le vagyunk maradva más országokhoz képest, természetesen ez nem egy tény csak egy gondolat, de talán ezek az adatok is ezt a gondolatot támasztják alá.

Interjú egy magyar borással

A kutatásom során egy magyar borászat vezetőjével készítettem interjút, hogy megtudjam, kicsiny kis országunkban mennyire lehet fenntartható módon működtetni egy borászatot. Az interjúm során igyekeztem olyan kérdéseket feltenni, amik főként a fenntarthatóságról engednek következtetéseket levonni. Ez nagyrészt a fenntarthatóság természetvédelmi oldalát fogja bemutatni, de a vállalat fenntarthatósági munkálataiba is rálátást kapunk majd.

Az interjút három nagy csoportra bontottam, mindegyik csoportban különböző, de mégis egymáshoz hasonló kérdéseket tettem fel. A csoportok a következők voltak: klímaváltozás, fenntarthatóság, egyéb.

A mai világban egy nagyon fontos téma a klímaváltozás, hiszen most már erősen érezhető ennek hatása. Ha csak az idei évet vesszük figyelembe, akkor látható volt, hogy gyakorlatilag a tavasz elmaradt, és alig egy kis idővel a hidegből hirtelen meleg lett. De az ősz is igen furcsa

jelenleg, hiszen elég sokáig kitolódott ez a 10-15 fok körüli állapot. Amit valójában próbálok kifejtteni az az, hogy az elmúlt néhány évben már teljes mértékben felborultak az éghajlatok megszokott évszak változásai és hőfokai.

A klímaváltozással kapcsolatban a magyar borászatra nézve általánosságban, illetve az interjúm részt vett vállalattal kapcsolatban a következőket tudtam meg. Az elmúlt tíz évhez képest nem csak az én véleményem szerint, de mások szerint is erősen érezhető a klímaváltozás hatása. Az aszályos nyarak száma megnőtt, a csapadékot tekintve vagy nagyon kevés, vagy túl sok. Ha a szőlőtermesztést vesszük szemügyre, elmondható, hogy egyik sem túl jó a növényeknek. A túl sok eső miatt a növények túlműveltek lesznek, míg a kevés csapadék száradást és termőképtelenséget okozhat. Vannak olyan szőlő fajták, amelyek kimondottan rosszul viselik a klímaváltozást. Amiben még erősen érezhető az éghajlatváltozás az a szüreti időszak, ugyanis sok szőlőfajtánál előre tolódott a szüreti időszak, ami azért nem jó, mert így nincs meg a szőlő vegetációs ciklusa, ezáltal az érési folyamat túl gyors lesz. Egy kiváló példa a szüretelés változásra, az olaszrizling. Régebben ezt a szőlő fajtát október végén kellett leszedni, de az elmúlt években olyan is előfordult, hogy szeptember elején szedték le, ami 1,5 hónapos tolodást jelent. Összességében elmondhatjuk, hogy a szüreti időszak közelebb jött a nyárhoz, de szerencsére még vannak olyan évek, amik hűvösebbek, ez pedig segít kicsit rendezni a szőlők „normál” szüreti idejét. A jövőre nézve, ha a felmelegedést nézzük, akkor a szőlő tekintetében nem annyira kockázatos a felmelegedés, hiszen a szőlő megélne az arab sivatag közepén is, ha leszúrnánk egy tövisét a földbe. Tehát nem a meleggel lesz gond, hanem sokkal inkább azzal, hogy át fog struktúrálni a szőlő fajták hol léte. Ha eddig az olaszrizlinget említettük, akkor megint egy jó példa, hogy ez a szőlőfajta valószínűleg nem fogja bírni a nagy meleget hazánkban. Jobban mondva a szőlő maga bírni fogja, de a termése nem lesz olyan, ami megfelelő lenne a bor minőségéhez. Ettől független biztos lesz olyan szőlőfajta, ami nem fogja bírni a meleget, és kihal, de lényegében olyan fajtákat kell majd keresni, amivel épp az adott időszakban jól lehet dolgozni. Kártevők és kórokozók szempontjából nagy változás nem mondható el az éghajlatváltozás következtében. Talán az, ami megjegyezhető, hogy olyan betegségek jelentek meg, amik eddig a Kárpát-medence területén nem voltak fellelhetők, de most felkúsztak a déli tájakról hozzánk is. Talán ez is mutatja, hogy milyen szinten tolódik fel a melegebb éghajlatvonal.

A továbbiakban az is érdekelt, hogy egy magát organikusnak mondó vállalat vajon milyen módszerrel oldja meg a kártevőktől, kórokozóktól való megszabadulást. Nyugalmamra nem vegyszereket használnak, hanem valóban természetes módszerekkel válnak meg ezektől a

betegséget okozó lényektől. A mai világot tekintve, számtalan vegyszert használnak az emberek nap, mint nap, amik sajnálatos módon nagymértékben károsítják természetünket, de ezzel együtt az embereket is. Kijelenthető, hogy ez a nagy mennyiségű súlyos megbetegedés, gyakori rákos sejtképződés a sok-sok sugárzás mellett ezeknek is „köszönhető”. Nem csak a fölművelésben, de háztartásokban is nagy mennyiségű vegyszereket használnak minden nap. Vagy valami eltárolására, vagy takarításhoz, vagy igazából bármi egyébhez. Ez abból a szempontból megérthető, hogy ezekkel a szerekkel a legkönnyebb elpusztítani a baktériumokat, kórokozókat, de sajnálatos módon nagyon kevesen gondolnak bele abba, hogy ha ezeket a vegyszereket elpusztítják, akkor, habár hosszú távon, de minket is képes elpusztítani, és ez semmilyen szempontból sem mondható fenntarthatónak. Szerencsére ma már vannak olyan eszközök, amik segítenek természetes módon megszabadulni ezektől a kórokozóktól. Még nagyobb szerencsénkre vannak olyan vállalkozók, akik valamilyen szinten befolyással vannak embertársaikra és környezetükre. Az általam választott vállalat is egy ilyen vállalat. Ezen lények elpusztításához egyszerű módszert használnak: alapvetően csak olyan helyen vannak szőlő földjeik, ahol mozog a levegő. Ez régebben sem volt másként, mikor még semmiféle kemikália nem létezett. A szőlőket a hegy legmagasabb oldalába ültették, de végül is nem is véletlen hívják a szőlőhegyet szőlőhegynek. Az évek során az emberek a gépesítés miatt jöttek le a síkterületekre, hiszen a magasba sokkal nehezebb volt megoldani a gépek mozgósítását. Emellett sokkal több szőlőt is tudtak termesztetni, azonban ezeken a területeken nem lehetséges megvalósítani az organikus termelést. „Ahhoz, hogy organikusan lehessen működni nagyon fontos, hogy legyen egy jó területünk, vissza fogjuk az elburjánzást, nem szabad túl művelni a földet, és levegős legyen a hely.” Hiszen levegőtlen helyen megreked a levegő, bepárasodik, és elterjednek a baktériumok, így nem is elképzelhető a vegyszermentes élet. Azonban vannak alkalmak, amikor ez a borászat is használ vegyszereket, ugyanakkor fontos megemlíteni, hogy ezek nem felszívódó szerek, mint a különböző teakeverékek, csalán, narancsolaj, és nagy ritkán kén, réz, de ezeket a szereket már az organikus tanúsítvány is engedi. Szerencsére ezek a módszerek nagy mennyiségben nagyon jól működnek, és a borászat elmondása szerint még olyan évek is vannak, amikor egyáltalán nem kell a területeket fűjni még ezekkel a nem felszívódó vegyszerekkel sem.

Sokszor halljuk, hogy klónkeverékek, genetikai sokféleség, ha növényekről van szó (de akár más esetekben is). A szőlők esetében ez nagyon gyakori, hisz így próbálnak időtálló fajtákat létrehozni, de értelemszerűen ez nem egy természetes folyamat, épp ezért érdekelt a véleménye a borászunknak, és hogy pontosan idézzek, ezt a választ kaptam: „Sokféle keverék van, hogy

jobb specifikumú szőlők jöjjenek létre, de valahogy ezek nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. Ez most olyan, hogy én szeretem a birkákat és a gyerekeket, ezért összekeverem a génjeiket, nyilvánvalóan ez nem fog működni, de én ezt szeretném, mert cukik. De persze ez magán vélemény.” Nos, ha ezt egy ilyen kontextusban halljuk, akkor valóban elgondolkodik az ember rajta, hogy milyen furcsa dolgokat csinálnak a tudósok, de ezt is csak úgy, ha ilyen szélsőséges keveredésről beszélünk. Pedig valóban nincs hatalmas különbség, hiszen mindkét esetben gének keverednek, pusztán más céllal. De a fontos, hogy a klónkeverékek nem annyira jók, mint azt gondolják. Természetesen vannak olyan fajták, amiknél ez jól funkcionál, de ez nagyon kivételes. Nem véletlen gondolják azt többen, hogy a gén megőrzésre kellene a több hangsúlyt fektetni, mint a keresztezésre, de ezért a mondatért valószínűleg a fejemet vennék egyes tudósok.

Ahogy azt eddig is kifejtettem, a fenntarthatóság egy nagyon fontos téma napjainkban, és remélhetőleg a jövőnkben is az lesz, vagyis annak kell lennie. Az interjú alanyom, ahogy azt eddig is láthattuk, teljesen organikusan működik termelés szempontjából, de természetesen ettől nem lesz egy vállalkozás fenntartható, hiszen mindhárom tényezőnek fenntarthatónak kell működnie ahhoz, hogy egy vállalat teljességében fenntartható lehessen. Azok a vállalatok, akik elkezdenek egy vállalkozást általánosságban nem fenntartható módon működnék, értelemszerűen ma már erre is van ellenpélda. Azonban a szóban forgó vállalat nem fenntartható módon kezdte el az életét. De mit is változtatott a régi szokásain ahhoz, hogy ma organikusan működhessen? Elmondása szerint nagyon sok mindenen kellett változtatnia, hiszen az oktatás alapvetően nem a fenntarthatóságra tanította, és lássuk be, még ma sem erre tanítanak. Nem arra tanították a borász iskolákban, hogy hogyan lehetséges kénmentesen borokat előállítani, hanem gyakorlatilag a vegyészet működését mutatták be nekik, és sajnálatos módon még ma is így van. A cégvezető véleménye szerint, (aki melleleg egy általános iskola igazgatója, tehát pontosan ismeri az oktatás mi voltját) Magyarország más országokhoz képest 40-50 évvel le van maradva oktatás terén. Nem a fenntarthatóságot tanítják, miközben ezen múlik minden. Az interjú alanyom ugyanúgy konvencionális módon kezdte el a szőlőtermesztést, ahogy szinte mindenki más. Azonban a későbbiekben érdeklődni kezdett azután, hogy ez biztos csak így valósítható-e meg, kérdések vetődtek fel, hogy miért kell ennyi vegyszerrel tele fűjni a szőlőket. Az átállás pedig szép lassan kialakult. Olyan embereket keresett meg, akik tudták, hogy hogyan működik az organikus szőlőtermesztés, és végül átalakult az egész vállalkozása organikusá. Azonban a vállalat vezetője olyan szereket, mint a gyomirtó soha sem használt. Valahogy ez a föld iránti szeretet mindig meg volt benne az elejétől fogva. Azonban, ha a fenntarthatóság

gazdasági, üzleti oldalát nézzük, sajnálatosan még nem mondható az, hogy fenntartható. Ezzel ellentétben talán azt a célt már elérte, hogy a vállalkozása saját magát működteti, nem kell plusz tőkét befektetnie, és elvennie sem kell belőle, tehát van tőke, ami újításokra fordítható vissza. A vállalat anyagilag tehát már nagyon jól működik, de ehhez olyan hatások kellettek, mint a külföldiek megjelenése és érdeklődése. A valóság az, hogy a vezető bevallása szerint a marketinget kimondottan nem kedveli, mert „ezt az emberek agymosása”-nak gondolja. Amivel valahol egyet lehet érteni, hiszen erre az „agymosásra” épül fel az egész, reklámok és marketing szakértők befolyásolják a vásárlási szokásainkat, de természetesen ez már egy teljesen másik témakör. A külföldi kereskedők és befektetők maguktól, mások elmondásaira alapozva keresték fel őket. Ugyanis külföldön (természetesen nem mindenhol) arra, hogy valami organikusan, fenntartható módon készüljön el nagy hangsúlyt fektetnek. Ehhez kapcsolódóan hallottam egy történetet is, például Svédországban, ami köztudottan egy előre haladott ország, ha a jövőképét nézzük, volt egy kereskedő, aki meglátogatta az ügyvezető urat, és leróttá tiszteletét, mert az üvegek, amiben az itthoni vállalat árulja és tárolja borait vékony üvegből készültek. Ez több szempontból is fontos, egyrészt kevesebb tőkét kell befektetni, mert a vékony üveg megvásárlása kevesebbe kerül, mint a megszokott vastagságú üvegé. Ami még fontosabb, hogy a vékony üveg összes környezeti kibocsátása a negyede a normál vastagságú üvegéhez képest. Hogy miért? Mert nem mindegy, hogy mennyi üvegből van kiöntve, mennyit bányásznak utána, és ezáltal az üveg gyártási folyamata hogyan bonyolódik le. Tehát vannak olyan országok, ahol ezek a szempontok nagyon fontosak. A vállalatot pont ezért, mert itthon még nem olyan fontos egy bornál, hogy milyen módon készül el, sokan nem ismerik. Sőt, a vállalat maga nem is árusítja itthon borait, egy-egy Michelin csillagos étterembe megtalálhatóak, de főként exportból él, elsősorban az USA-ba árusítja borait. Mert ezeken a helyeken már fontos, hogy zöld tanúsítvánnyal rendelkezzen egy vállalat, amit természetesen utána le is ellenőriznek. Visszatérve az üzleti fenntarthatósághoz már látható, hogy a jövőben, ha a vállalat élete így halad tovább, akkor eléri a gazdasági fenntarthatóságot is, de mindehhez még nőnie kell, és több időt szentelnie mások véleményére és felkeresésire.

Érdekesnek tartom elmondani azt is, hogy a vállalat weboldalán fel van tüntetve, hogy a terület, ahol dolgozik a sztratóvulkán egyik mellékkrátereként alakult ki, és alapkőzeteik az andezit, andezittufa és piroklasztit. Ezt olvasván kíváncsi lettem, hogy ez fenntarthatóság szempontjából mit, vagy egyáltalán jelent-e valamit. A következő választ kaptam: „Ezt nehéz megfogalmazni, mert ásványokat nem érzünk ki a borból, de jót tesz a bornak, ha ilyen földön terem a szőlő. A vulkanikus terület, illetve a kevert anyagok nagyon jók a piroklasztitban, nagymértékben

befolyásolják a szőlőket, de nem muszáj vulkanikus szőlőtalajon termesztetni, mert nem létfontosságú. Ha megnézzük Bourdeix-ot vagy az ehhez hasonló szőlőtermesztő városokat, akkor látjuk, hogy ott nincsenek vulkanikus területek, hanem üredékes kőzetek vannak, és mégis ismert területek, és nagyon jó borokat készítenek. Ettől független, lényeges elmondani, hogy más lesz a bor íze, illetve sav összetétele, így hogy más területen termelődik. Ha visszatekintünk a történelmi borvidékekre, akkor azok is főleg vulkanikus területeken jöttek létre. Úgyhogy ez jelent valamit. A vulkanikus földterület a szeles idő miatt jót tesz fenntarthatósági szempontból a szőlőnek. De nem igazán befolyásolja.” Talán nem a legkielégítőbb válasz, illetve nem az, amit hallani akar az ember, de természetesen nem lehet mindent fenntarthatósági szempontból befolyásolni. De mégis az igazság a fenntarthatóságról, hogy valójában csak ez az egy út van. Mert, ha nem változtatunk a működésünkön, és folytatjuk ezt a fenntarthatóság nélküli életvitelt, mind gazdasági, mind környezeti szempontból, akkor hatalmas nagy bajok lesznek, és igazából már látható is, hogy mekkora problémákat tud ez okozni. Sajnálatos, hogy mennyire erősen fogyasztó társadalom lettünk, és hogy a transznacionális cégek mennyire törtetnek előre, semmibe véve a jövőnket. Az is elszomorító dolog, hogy van, aki pet palackozott vizet vásárol még, nem gondolva a műanyag felhalmozódására. „Rövidtávon ez nagyon kényelmes és kifizetődő, hiszen sok gagyiból sok pénzt lehet csinálni, de sajnos hosszútávon ez hatalmas károkat okoz.” Létezik egy földművelési módszer, ami talán a fenntarthatóságon is túlmutat, természetesen sokan butaságnak tartják, nem hisznek benne, de ez valóban egy olyan dolog, amiben hinni kellene, mint egy vallásban. Sokan ezt a módszert kimondottan egy vallásnak is titulálják, ez pedig nem más, mint a biodinamikus gazdálkodás. Ennek a megalkotója Rudolf Steiner, aki leírta, hogy minden kölcsönhatással van mindenre, minden függ mindentől. Fontos, hogy éppen hol áll a Hold, mint ahogy az is, hogy milyen hosszú egy nap. Az is idetartozik, hogy mikor, milyen módon kell metszeni a szőlőket, mikor kell palackozni. A természet körforgását követi. Attól függetlenül, hogy ebben valóban hinni kell, az, aki így tesz, annak ez nagyon jól működik. Érdeklődésemtől fogva ezt a kérdést is megbeszéltük, de mivel ez egy igazán bonyolult folyamat, még nagyon kevesen jutottak el oda a Földön, hogy így működhessenek, úgyhogy az általam kérdezett borászat sem érte még el ezt a gazdálkodási formát, de a jövőben örülne, ha ez így működhetne nála is. De ez egy borasztóan hosszú átállási folyamat, arról nem is beszélve, hogy napi szinten mennyi időt vesz igénybe.

A vállalat számára borászat terén a fenntarthatóságban az ökológiai fenntarthatóság a legfontosabb, ami valójában elég egyértelmű. Ám de, ahogy azt az előbbieken is említettem,

a jövőben szeretné, ha ezt a szerepet az üzleti fenntarthatóság venné át, ha a jövőben a mostani termelésének a dupláját tudná megteremteni. A fő probléma az, hogy ezek az organikus borok nagyon drágák, így csak egy kis réteghez tud eljutni, de az interjú alany szeretne olyan borokat előállítani, amiket olcsóbban tudna árusítani, hogy akár egy fenntarthatóságot fontosnak látó diák is meg tudja vásárolni. Ezt a gondolatmenetet követve, valóban jó lenne egy olyan tudatos világban élni, ahol az a természetes, ha minden környezetbarát, minden vállalat gazdaságilag fenntartható módon él, és mind ezek mellett egy olyan társadalomban élni, ami e szerint a gondolkodás szerint működik.

Hogyan segíti az állam a magyar borászokat?

A magyarok életében, ahogy azt az előbbieken is bemutattam, a bor egy elég fontos termék. Szerencsére ezzel az állam is tisztában van, és mint más agrár ágazatokat, úgy a borászatot-szőlőtermelést is gyakran támogatta. Azonban felmerülhet a kérdés, hogy a mostani vírus helyzetben miként támogatta az állam a borászokat. 2020.08.02 - 2020.09.30 között hatályba lépett a 38/2020. (VII. 30.) AM rendelet nevezetű átmeneti támogatás. Ebben a támogatásban a HORECA szektorban és a borturizmusban érintett bortermelők részesülhetnek. A támogatás egyszeri és vissza nem térítendő, keretösszege pedig 1 milliárd 800 millió Ft. Természetesen nagyon sok kritériuma van a támogatásnak, aminek meg kell felelni ahhoz, hogy a támogatást igénybe lehessen vetni, mint például „hogy 2019. december 31-én nem minősült nehéz helyzetben lévő vállalkozásnak” (Nemzeti jogszabálytár, 2020.) kell lennie az adott borászatnak. Minden igénybe vevőt megvizsgálják, és annak, aki jogosult a támogatásra, december 31-ig folyósítják is az összeget. Valójában egész jó időben juthatnak pénzhez az erre jogosult borászatok, és ez egy elég nagy segítség, hiszen habár a szőlő területeken nincs nagy mennyiségű ember, az értékesítése a bornak annál nehezebb, ami által a termőföldet is nehéz ellátni.

Az évek során az állam nagy mennyiségű pénzt osztott szét támogatás gyanánt a borászatoknak, szőlőterülettel rendelkezőknek, mind értékesítésre, reklámozásra, új technológiák bevezetésére és egyéb. Azonban ezek a támogatások nem feltétlen a fenntarthatóságot támogatják. Természetesen vannak olyan vállalkozások, amelyek gazdaságilag akár már fenntarthatók, és így azokat az állam már ebben is támogatja, de ettől az elkészült bor nem lesz organikus. Azonban remélhetőleg vannak olyan borászatok, akik ezeket a nem fenntarthatóság miatt meghirdetett támogatásokat, a borászatuk átalakítására fordítják, hogy fenntarthatóbban működhessenek, de valószínűleg az ilyes fajta jelenségek nem jellemzőek vagy jelentősek. Mindentől független mégis vannak olyan támogatások, amik kimondottan a fenntartható

szőlőtermelésre és borászatra szolgál. „Brazsil Dávid, a szervezet főtitkára lapunknak azt mondta, a fenntartható magyar szőlőtermelés és borágazat érdekében még az idén minőségorientált fejlesztést szolgáló intézkedési csomagot dolgoz ki a tanács.” (Magyar Nemzet, 2019) De sajnálatos módon ez az intézkedési csomag nem fellelhető, ezért valószínűsíthető, hogy ez a csomag még nem jelent meg.

Érdekelt egy olyan ember véleménye is, aki ebben a szakmában van, így fontosnak tartottam az interjúomat erről a témáról is megkérdezni, hogy ő hogyan szemlél az állami támogatásokról. Azonban egy olyan választ kaptam, ami nem igazán tetszett, ugyanis habár a borászatokat igenis támogatja az állam, de magát a fenntarthatóságot nem igazán, maximum EU-s támogatásokon keresztül, de még az is édes kevés. Valószínűleg ez is az egyik oka annak, hogy nincs olyan sok öko gazdálkodás Magyarországon. Van egy AKG nevezetű támogatás, ami eredetileg a fenntarthatóságra szolgál, azonban gyakran ezt olyanok is megkapják, akik végül nem is erre használják fel a kapott tőkét. Jobban mondván csinálnak néhány erre hajló beruházást, de végül nem állnak át. Ezzel kapcsolatban a megkérdezett vállalkozás vezetője így nyilatkozott: „Nem úgy tűnik/ nem látszódik, hogy a Magyar Állam nagyon segítené a borászatokat ebben. Külföldön, például az Egyesült Államokban, az éttermekben már csak certifikált borokat lehet árusítani. Figyelik, hogy mennyi kén van benne, ezek a kérdések nagyon fel sem merülnek itthon, nem annyira figyelik a borokat.” Talán lehetséges, hogy nem is a magyar átállási hajlandósággal van a probléma, hanem a támogatások hiányával? Nos, az én véleményem szerint mindkettővel erős nagy baj van, de legyen akármelyik is a ludas, sajnálatosan a környezeti problémáinkat nem fogja megoldani, ha valamelyik (vagy mindkét) fél nem kezd el sürgősen cselekedni.

HGA BODEGAS – BORÁSZATRÓL ÁLTALÁNOSÁGBAN

Ez a vállalat egy hatalmas területekre felépített vállalat, amit hosszú évek során ért el vezetője, pontosabban 20 év alatt. Itt nem egy borászatról van szó, hanem egy egész birodalomról. A vállalat birtokában több szőlő terület is van, melynek essenciája, hogy mindenhol más és más jellegzetes bort tud előállítani. Termőföldek találhatóak a Ribeira Sacra területein, a Rías Baixas-on vagy a híres Rioja-n, de ezen kívül még máshol is fellelhetők. Pince található O Rosal-ban, ami már majdnem a portugál határnál áll Portugáliától északra, Amandiban, ami kicsit az óceántól beljebb még szintén Portugáliától északra található, vagy Vilachán, ami még északabbara, az óceánhoz közel található, valamint El Salnés-ban, ami szintén a többihez

hasonló területen fekszik. La Rioja Spanyolországban a 6. legnagyobb szőlő termőterületekkel rendelkező rész. Melyet a 3.1-es ábra is bemutat. A vállalat fontosnak tartja, hogy egyes régiók őshonos szőlő fajtáit is befogadják, de emellett az éghajlatváltozás miatt kénytelenek hosszabb ciklusú fajtákat is alkalmazni az ültetvényeken. A Rías Baixas-ban használt fajták igazi őshonos fajták, mint például: a fehérek: Albariño, Treixadura, Loureira, Caíño blanco, Torrontés és Sodello. Illetve a vörösek: Caíño tinto, Espadeiro, Loureiro tinto, Sousón, Mencía, Brancellao, Pedral és Castañal. Fontos megemlíteni, hogy borok mellet pezsgőket, habozó borokat és különböző gin-eket, likőröket is állítanak elő. De, hogy ez milyen vonatkoztatásban kapcsolódik össze a bortermeléssel, az majd az interjú folyamán kiderül. A vállalatnak szíve ügye a fenntarthatóság, ezért nagy odafigyelést nyújt neki, ami elég fontos, hisz nagyon nagy területeket fog le Spanyolország északi részein.

Interjú a vállalat vezetőjével

Az interjút a magyar interjúmhoz hasonlóan építettem fel, a kérdések nagy részben azonosak, így a csoportok itt is a klímaváltozásról, fenntarthatóságról, és egyéb más kérdésekről fognak szólni. A különbség az lesz elsősorban, hogy mivel egy másik országról van szó, ezért valószínűleg más válaszokat kapunk a kérdéseinkre. Ahogy azt az előző interjúnál, most is az éghajlatváltozással kezdjük a feldolgozást.

Az éghajlatváltozás és a felmelegedés minden országban és területen ugyanazt jelenti, hiszen egy globális problémáról beszélünk. Azonban mégis érdekes egy teljesen más éghajlaton élő és dolgozó ember véleményét meghallgatni erről a témáról. Érdekelt a kérdés vajon mennyire befolyásolja egy spanyol vállalkozó szemszögéből a klímaváltozás a borászatot most, mint akár tíz évvel ezelőtt. Az interjú során kiderült, hogy ez a szőlő szemszögéből pont, hogy a növény aktív életciklusának meghosszabbítását és a fagyveszély csökkenését eredményezi, ami pedig javítja az átlagos hozamot, sőt a szőlő minőségét azokon a területeken, ahol az érés hiánya miatt szokásos volt a magas savasság. Ez idáig az ember azt gondolná, hogy így a felmelegedésnek pozitív hatásai vannak, de valójában ez nem így van. Ugyanis, ha a hőmérséklet túlzott, a ciklus lerövidíthető a termesztési területeken jelen lévő fajták számára. Ez azt eredményezheti, hogy a szőlő gyorsabban halad át fenológiai eseményein (vagyis a növény fejlődési szakaszain), ami negatív hatással lenne a minőségre, ha az érés időtartama csökkenne. Az éves változékonyság és a szélsőségek változásai növelhetik a terméshozamot, ami káros hatással lehet a borágazat egészére. Habár növekedhet a terméshozam, ami kiválóan hangzik, hisz akkor több bort lenne képes termelni, de ez a minőség rovására menne, vagyis megy egyes esetekben. Hiszen rossz minőségű bort senki nem szeretne fogyasztani, ezáltal befuccsolna a vállalatok

működőképessége. Arról nem is beszélve, hogyha túl sok a szőlők hozama, akkor nincs rá elég ember, hogy foglalkozzon azoknak a leszedésével és feldolgozásával, valamint nagy mennyiségű szőlő kárba is menne. Így sajnálatos módon a pozitívnak tűnő hatás igen csak negatívvá válik át. Spanyolország északi területe, ahol ennek a vállalatnak a területei is állnak, alapjáraton sokkal hűvösebbek, mint az ország más területei. Itt az éghajlat hasonló Magyarországhoz képest, így az északi területeken intenzívebb felmelegedés következik be a legbelső területeken és magasabb tengerszint feletti magasságokban. Mind ez szabálytalanabbá teszi a szőlőtermesztésre gyakorolt hatásokat az északi országrészben, a fagyok csökkenése miatt még a hidegebb területeken hasznosak is lehetnek, de ezek a hatások a szőlőfajták illetve az adott szőlőtermelő terület mikroklímájától függően eltérőek lehetnek. Azt gondolván, hogy egy déli mediterrán országról van szó, akkor teljesen más hatások lesznek, nem volt valós elképzelés. Természetesen hazánkból indultam ki, de ahogy az az előző interjúnál is kiderült, és most is, a meleg a szőlőre nézve nem okoz nagy gondokat, sokkal inkább a termés minőségére. Spanyolország épp ezért egy ideális hely a szőlőtermesztéshez. Az ország a világ legnagyobb művelt területével, és történelmi termelési kultúrával rendelkezik. A fajták sokfélesége bőséges, valamint az ezekből előállított borok lehetőségei is azok. Spanyolország egy ikont képvisel a borkultúrában, mivel a terület hagyományai és fejlődése lehetővé tette, hogy modellként szolgáljon más termelő országok számára. A legnagyobb feljegyzett ültetett szőlő kiterjedéssel rendelkezik Spanyolország (majdnem 1,2 millió borászati hektárral), és egy olyan termeléssel, ami világ szinten a harmadik helyre helyezi Olaszország és Franciaország után. A spanyol szőlőtermesztés egyik legbefolyásosabb földrajzi eleme a hatalmas fennsík. Ez azért érdekes, mert az előző interjúból megtudhattuk, hogy a fennsíkon való szőlőtermesztés nem feltétlen a fenntarthatóságról szól, hiszen itt nem mozog úgy a levegő. Habár az északi területeken normál esetben a szél gyakori jelenség. De ezzel együtt azt is megtudtuk, hogy a hatalmas nagy területeket nem is a legkönnyebb fenntartható módon kezelni. Magától értetődő, hogy ez nem azt jelenti, hogy nem figyelnek oda egyes dolgokra, amik segítik a fenntarthatóságot. Az északi régiókban a teleket hideg hőmérséklet jellemzi, gyakran nulla fok alatti hőfok, de akár -22 °C-ig is lemehet. Mindeközben a nyarak akár 40°C-osak is lehetnek. Pontosan emiatt van az, hogy többféle szőlőket/borokat tudnak termelni. Azonban hiába ültetnek több mint 600 szőlőfajtát az országban, mert csak 20 fajta az, ami koncentrálna az ország bortermelésének 80%-át. Most nem sorolnám fel mind a húsz fajtát, de érdekességként azt elmondom, hogy Magyarországhoz képest az olaszrizling nincs köztük, itt a legelterjedtebb a fehér Airen és a vörös Tempranillo. Érdekes belegondolni, hogy az éghajlat mennyire hasonlít itt, az északi területeken a magyarhoz képest, de mégis teljesen más borokat termelnek, mint

hazánkban. Ennek értelmében elmondható, hogy az éghajlat és a klímaváltozás nem feltétlen az elsődleges, ami befolyásolja a termelést és a szőlők fajtáit. Sokkal inkább a különböző termőföld és az emberek különböző igényei azok, amik ezt meghatározzák. De vajon a kártevők, a szőlő betegségek mennyire egyeznek meg a Kárpát-medence kártevőivel, így hogy a felmelegedés miatt a melegebb napok hozzánk is érkeztek? Nos, nem meglepő módon, mivel egy sík területről beszélünk, a gomba, a penész, a lisztharmat a legelterjedtebb betegségek. Értelemszerűen ez nem országos szinten jellemző, sokkal inkább erre a területre igaz ez. Azonban ezt is befolyásolja az éghajlatváltozás, a hűvös és a meleg játéka. Pont emiatt ugyanakkor a kórokozótól való megszabadulás nem egy öko módszer, ugyanis kémiai anyagokkal, tehát vegyszerekkel válnak meg tőlük, amik talán a növényeket védik, azonban a földre bejutva a szervezetünkbe is bekerülnek, ami nem csak a Földre, de az emberekre is káros hatással van.

Visszatérve a klímaváltozás hatásaira Spanyolországban, valószínűnek tűnik, hogy a jövőre nézve erősen befolyásolni fogja egyrészt a gazdaság teljesítményét, másrészt a borágazat nemzetközi piaci versenyképességét. Hiszen, ahogy azt az előbb is elmondtuk a szőlő minősége és termelési potenciálja romlani fog, ha ez így folytatódik tovább. Az 50 éves éghajlati előrejelzések a hőmérséklet emelkedését, a csapadék csökkenését, a hőhullámok nagy növekedését jelzik, valamint az aszályt az Ibériai-félsziget nagy részén. Ezen kívül, heterogén helyi hatásokat jeleznek a komplex topográfia révén. Annak érdekében, hogy az elkövetkező években előre lehessen látni a szőlőtermesztés lehetséges kockázatait, az éghajlati információkat együttesen kell tanulmányozni a borrendezés fő mutatóinak földrajzi tanulmányozásával. Amint így foglalkozunk a problémával, a bioklimatikus indexek tanulmánya a spanyolországi borok 56 oltalom alatt álló eredetmegjelölésű borai számára nagyon összetett lehetséges következményeit írja le a szőlőültetvényekre nézve. A nagyon specifikus területeken a jó hír az, ahogy az az előbb is elhangzott, hogy a hőmérséklet növekedése meghosszabbítja a növényi ciklust, csökkenti a fagy kockázatát, a szőlő terméshozamát és esetleg minőségét javítja olyan területeken, ahol az érésihiány miatt magas savtartamú borok vannak. Azonban, ha a növekedés túlzott, a növekedési időszak időtartama lerövidül, és ez negatív hatással van a bogyók minőségére azáltal, hogy túlzott érettséget, cukor mennyiséget okoz a szőlőben. Emellett a legtöbb területen kulcsfontosságú kérdés az öntözés fenntartása, mivel szinte elképzelhetetlen, hogy az öntözhető terület növekedhet. Sajnálatos módon az országban az esőzés elég időszakos. Nagyrészt májusban és októberben esik az eső,

de akkor valóban sokat, ellenben az év más részeiben az esőzés elenyésző és nagyon ritka. Ezért is fontos a növények öntözésének megoldása (habár ez sem a legfenntarthatóbb megoldás).

Fenntarthatóság szempontjából fontos téma a genetikai sokféleség és a klónkeverékek kialakítása, hiszen ezek a megoldások számtalan felesleges szemetet termelnek, és mint az kiderült, nem is igazán működőképesek. Meglepetésként ért azonban, hogy a HGA Bodegas vezetője ezzel kapcsolatban teljesen máshogy gondolkodott az ő véleménye a következők voltak: „A szőlő genetikai sokfélesége központi eszköz a 21. századi szőlőtermesztés olyan kihívásainak kezelésében, mint az éghajlatváltozás, a fenntartható termelés és a globális piaci verseny. Ez megújult érdeklődést váltott ki az e fajban rendelkezésre álló genetikai erőforrások megismerése iránt, mind a gyűjteményekben megőrzött, mind az elszigetelten termesztett, mind a kihálás szélén álló fajokkal kapcsolatban. Közvetlen felhasználásuk mellett ezek az erőforrások képezik mind a klónok, mind az új fajták genetikai javításának alapját.” Ilyen szempontból megvizsgálva a témát teljesen más képet kapunk, hiszen ebben is van valami igazság. Talán akkor mégsem olyan felesleges a genetikai sokféleség kihasználása fenntarthatóság szempontjából, mint azt gondolná az ember. Habár még mindig azt gondolom, hogy jobb a természet által létrejött eszközöket használni, mint mindent összekeverni, de természetesen akkor nem tartana ma ott az emberiség ahol, és a fejlődés szónak se lenne sok értelme.

A változás fontos, ezzel párhuzamosan fejlődünk és nem csak mi, hanem a világ is körülöttünk. Ezért, ahhoz hogy fenntartható módon tudjunk élni egy folyamatos fejlődésen és változáson kell keresztül mennünk, ezzel együtt a vállalatoknak is. A HGA Bodegas-nak is így kellett tennie, hiszen másként most nem az lenne, ami lett. A kezdetek óta támogatják a fenntarthatóságot, és nem csak a szőlőtermesztésben, hanem mind a társadalmi és a gazdasági életben is. Valamint a vidéki lakosság megtartásának fontosságát és a gazdasági fejlődést is mindig támogatták, és ehhez szem előtt kellett tartani a nők szerepét is a szektorban. Érdeemes megemlíteni, hogy az üzleti csoporton belül, egyértelmű példa a nők felhatalmazására, hogy nagyszerű szakemberek dolgoznak a szőlőtermesztésben, borászatban, menedzsmentben, minősítésben, pincészetben egyaránt. Ezt értve erre a vállalatra és Spanyolország egész területére is. A borászat és a szőlőültetvény lehetővé teszi a lakosság megmaradását, valamint a fiataloknak és a nőknek a csatlakozását a munkába ezen a területen. A szénlábnyom évről évre csökken a helyi beszállítók alkalmazásának politikájával. De újrahasznosítják tevékenységük növényi maradványait is, például a komposztként használt kaparót (földművelési gép), amellyel hozzájárulnak talajuk mikrobiotájának (a velünk együtt élő

mikroorganizmusok) regenerálódásához. De abban is, hogy a pincészetben dolgozó emberek megfelelő jövedelmi szinttel rendelkeznek, amely kielégíti az alapvető szükségletek szintjén felüli igényeiket, valamint a vidéki területeken végzett tisztességes munkán belüli képzéseket is megkapják. Ezek hallatán végre elmondható egy vállalatról, hogy a társadalmi fenntarthatóságot is valóban figyelembe veszi, ami nagyon fontos egy boldog és sikeres vállalkozáshoz, és valójában csak így kezdődhet el egy valódi fenntartható vállalati élet. Hiszen, ha társadalmilag fenntarthatók, akkor ez a társadalom segíti a fenntartható gazdasági és környezeti működést is.

Természetesen ezeket a folyamatokat jelenleg is végzik, de ezen felül mást is csinálnak ahhoz, hogy fenntarthatók tudjanak maradni vállalati szinten. Van egy pecsét Spanyolországban, ami bizonyítja, hogy a vállalat fenntartható módon működik ez pedig az Integrált Termelés Pecsétje (El Sello de Producción Integrada), amit az ide beillesztett kép demonstrál. Ez a pecsét teszi az Alto de Toronát és az O Rosalt az első borászatává, amely garantálja borai gyártási folyamatának fenntarthatóságát, talaj-és tájvédelemre vonatkozó környezetbarát gyakorlatok kifejlesztése révén. A Miño folyóra néző dombon, az Atlanti-óceán közelében található az Altos de Torona szőlőültetvény. A legnagyobb ültetvény Galíciában, 100 hektárral, parcellákra felosztva, ahol elsősorban az Albariño szőlőt termesztik, valamint más galíciai őshonos fajtákat, például a Caíño Blanco, Godello, Loureira vagy Treixadura. Az O Rosal zónában, a Rías Baixas-ban a legtisztább formában találjuk a biológiai sokféleség ezen területét, ahol több mint 90 növény- és 70 állatfaj létezik együtt (gyík, galíciai gyík, fekete sárkány gyík, egér, békák, varangyok, szalamandrák, stb.). Ez a természetes élőhely cselekvési és megőrzési terve védi az atlanti jellegű, markáns jellegzetes, frissességű és elegáns borokat. Itt is megmutatkozik az, hogy ez a két termőterület a legsikeresebb, mégis az egyik területen őshonos szőlő fajtákat termesztenek, míg a másikon klónkeverékeket. Ezért elmondható, hogy a klónkeverékek elsősorban Magyarországon nem működnek olyan jól, mint sem más országokban. Ahhoz, hogy ez a pecsét a vállalat tulajdonában maradhasson a szőlőterületeknek különböző elemzéseken és szigorú ellenőrzéseken kell keresztül mennie minden évben. Olyan termelési folyamatok alkalmazásától kezdve, amelyek tiszteletben tartják a környezetet; kedveznek a mezőgazdasági ökoszisztémának; a természeti erőforrások, az öntözőrendszerek, a munkavállalók egészségének és jólétének védelmét szolgáló intézkedések megfelelő kezelésének. Ezek a pecsétek egyébként minden üveg boron megjelennek, ezzel jelezve, hogy a borok valóban fenntartható módon készültek. A pecsét az integrált termelést jelzi, amelyet egy mezőgazdasági

termelési rendszerként határoznak meg, amely a lehető legtöbbet hozza ki a természetes termelési mechanizmusokból és erőforrásokból a környezetbarát technológiák bevezetésével, magas színvonalú termelés és egészség biztosításával, a kitermelés jövedelmezőségével, valamint a külső ellátás és a szennyező források megszüntetésével vagy csökkentésével.

Ahogy azt a borászat bevezetőjében megtudhattuk, a borok mellett különböző gineket és likőröket is termelnek. De vajon ez milyen módon kapcsolódik a szőlőkhöz? Vajon van-e különbség fenntarthatóság szempontjából a kettő előállításának? Ugyebár a gin alapja az alkohol, tehát ahhoz, hogy elő lehessen állítani, szükség van a semleges alkohol eléréséhez. Ezt pedig két lépésben lehet elérni, először is olyan alapanyagra van szükség, ami cukorban gazdag, amihez a vállalat esetében a szőlő szolgál, ami kimondottan előnyös, hiszen a szőlő az egyik legmagasabb szintű cukorral rendelkező növény. Másrészt pedig szükség van élesztőre, olyanra, ami lehetővé teszi a cukor lebontását az alkoholban. Igazából az összefüggés a gin és a bor között maga az alapanyag, a szőlő. A válasz pedig arra, hogy ezt megoldható-e fenntartható módon előállítani a következő: Ha a gin készítésének alapját, amely ebben az esetben a szőlő, fenntartható módon állítják elő, akkor már elég valószínű, hogy a végtermék is fenntarthatóbb lesz.

Spanyolország viszonylataiban is fontos kérdés, hogy hogyan vélekedik a hazai (tehát spanyol) és nemzetközi piacok közti különbségekre, a biotermékeket nézve. Azonban még egy ilyen előrehaladott ország is nagy különbségeket tapasztal, ami ugyanakkor fontos közös pont, hogy ahogy a magyar interjúmban, úgy ebben is a svédeket tekinti még maguknál is előrehaladottnak. Főként az északi-országok azok, amik szóba jöttek az interjú során, mint Svédország, Norvégia, Dánia, Finnország. Az igazság az, hogy nem csak fenntarthatóság terén tanulhatnánk sokat tőlük, hanem az oktatás, egészségügy terén is. Érdekességképpen Hollandia is említésre került, mint biotermék után érdeklődő ország. Az összefüggés az országok között, hogy a saját természeti energiájukat fordítják erőforrássá és használják fel őket, mint a szél vagy a nap, ami lássuk be az északi-országoknál nem olyan jelentős. Nekünk is az ő példájukat kellene követni, és belátni, hogy a természet ereje sokkal fenntarthatóbb és erősebb, mint a mesterséges energia. Habár tény, hogy ezek az országok nem épp a bortermesztésről híresek.

A vállalat vezetőjének válasza arra a kérdésre, hogy mely részét tartja a fenntarthatóágnak a legfontosabbnak a bortermelő szektorban a következő volt: "Pincészetünkben a fenntarthatóságot meghatározó fő tényezők a következők: környezetvédelem (szőlőtermesztés, borászat, pincészet, szállítás, üvegcsomagolás, szállítói csomagolás), társadalom (kulturális keretrendszer, a fogyasztói trendek, az érzékszervi elemzések és a biodiverzitás) és gazdaság

(költségmegtakarítás, megvalósíthatóság és jövedelem). A fenntarthatóság többé-kevésbé ökológiai borkészítés és borászati technikák alkalmazásával segít a borstílus meghatározásában. Illetve segít megérteni a bor felfogását és minőségét az átmeneti változásokon keresztül, valamint sikeres borokat előállítani a fogyasztók igényeinek és preferenciáinak azonosításával. Ezen kívül, ösztönözheti az összes alkalmazott részvételét azzal, hogy tagjai az analízis panelnek.” Gyakorlatilag a fenntarthatóság minden részét nagyon fontosnak tartja, de ennek valóban így is kell lennie. Hisz minden része nagyon fontos ahhoz, hogy valós eredményeket lehessen elérni.

Hogyan segíti az állam a vállalatot?

Mint, ahogy azt jól tudjuk, az állam több törvénnyel segíti az országot. De vajon egy nagy termelő vállalat erről mit gondol? Valóban sokat segíti a fenntarthatóságot az állam? Különösen, ha egy borászatról van szó? Nos, erre a válasz a következő: „Minden EU-tagállamnak fix költségvetése van, és egy listából kiválaszthatja azokat az intézkedéseket, melyeket a nemzeti támogatási programokon keresztül valósít meg a következő öt évben. A közös piacszervezésben foglalt elfogadható intézkedések, amely a 2019-2023 közötti időszakra támogathatók, azok a promóció, a szőlőültetvények átstrukturálása, átalakítása; melléktermékek lepárlása, beruházások, innováció, zöld szüret, növénybiztosítás és befektetési alapok. Az adminisztrációnak támogatnia kell azokat a borprojekteket, amelyek elősegítik az innovációt a fenntarthatóság és az éghajlatváltozás területén. A közös agrárpolitika (KAP) fenntarthatósági stratégiájának adaptálását, a tudásátadás fontosságát és a fenntartható mezőgazdaság új modelljének előmozdítását. Azokat a borprojekteket kell támogatniuk, amik előmozdítják az innovációt a fenntarthatóság és az éghajlatváltozás terén. Itt az ideje, hogy munkába álljunk, hogy találjunk egy alternatívát, és elkerüljük az olyan szőlőtermesztést, mely figyelmen kívül hagyja a természetet. Ha a klímaváltozásról van szó, nem nézhetünk más irányba. Ebben az értelemben ahhoz, hogy a társadalom fenntartható legyen, össze kell kapcsolnunk az összes láncszemet. A mezőgazdaság is felelős, de a fenntarthatóság iránti tudatosságnak ki kell terjednie a társadalom minden területére. A társadalom megköveteli tőlünk, hogy kevesebb erőforrással többet generáljunk, és ehhez elengedhetetlen a szőlőtermesztésben és általában a tudományban működő kutatóközpontok munkája. A jelenlegi helyzet megköveteli, hogy fenntarthatóan termeljünk, és a borágazat már egy ideje alkalmazkodik ehhez a felfogáshoz. Ebben az értelemben, a Közös Agrárpolitika egy olyan kar, amely csatlakozik hozzánk és végig kíséri az előrehaladás folyamatát, mert gazdasági fenntarthatóság nélkül nem lesz környezeti fenntarthatóság. A fő következtetések, amik a

„kerekasztal” megbeszéléseken kibontakoztak, nem mások, mint a kutatások hatása a borágazat átalakulására és közvetlen következményként a szociális jólétre. Hasonlóképpen ide sorolhatjuk, a tudás átadásának homogenizálásának szükségességét vagy a talaj ismeretének fontosságát a természeti erőforrások jobb felhasználása érdekében.”

Ez mit is jelent pontosan? Ez azt jelenti, hogy Uniós szinten minden EU-s ország borászata kap egy bizonyos összeget arányosítva a vállalathoz. Ezt az összeget az előbb felsoroltakhoz fel tudja használni, így akár át is tud alakulni 5 éven belül egy vállalat arra, hogy fenntartható módon tudjon működni, ami hatalmas segítség. A fő az, hogy Magyarországhoz képest Spanyolországban ezt valóban kihasználják, és fontosnak tartják, hogy ily módon is tudjanak működni. Mind emellett van egy úgy nevezett közös agrárpolitikájuk is, ami kimondottan a fenntarthatóságra szabályozódik. Ezeket a támogatásokat mind úgy lehet megkapni, ha egy bizonyos vállalat ezt megpályázza, de ehhez a későbbiekben egy valós változást és fejlődést kell felmutatniuk. Ez is azt mutatja, hogy a HGA Bodegas fenntartható alapokra épült és folyamatosan ezen a téren próbál fejlődni, sőt fejlődik is. Itt is megjelenik, az hogy mindhárom pillér egyformán fontos, hisz az egyik nem működhet a másik nélkül. Erre van egy kiváló ábra is, ami a 3.2-es ábrán tekinthető meg. Ahogy azt az ábra is mutatja, ha csak a gazdasági fejlődés és a környezetvédelem lép életbe, akkor az élhető. Ha a társadalmi fejlődés és a környezetvédelem, akkor az elviselhető. Ha a társadalmi fejlődés és a gazdasági fejlődés, akkor az méltányos, de a csak a három együtt válik fenntarthatóvá. Spanyolország ezt a gondolatmenetet nagyban segíti és a szóban forgó vállalat pedig eszerint is él. A vállalat vezetője arra is kitér, hogy egyes gondolatok és tudás átadása is, vagyis az oktatás ezen a területen is nagyon fontos, ahhoz hogy valóban fenntarthatóan lehessen élni. Ez tényleg így is van. Hiszen, ha mindezt a tudást, hogy hogyan lehetséges fenntarthatóan működni, gazdálkodni, élni nem adják át a következő generációknak, akkor az egész elveszik a semmiben. Így akkor mi értelme lenne az egésznek? Természetesen semmi. Ezért az örök fenntarthatóság körforgásához a három alappillér mellett az oktatásnak is jelentős szerepe van, egyértelműen, mindezt jól is kell utána felhasználni.

KÉRDŐÍV KIFEJTÉSE

A kérdőívem két kérdéskört járt körbe, az egyik a fenntarthatóság a másik pedig a magyar és spanyol borászat. Pontosán 70 válaszadóval dolgoztam, és ami nagyon fontos, hogy a kérdésekre a környezetmben élők adtak választ, illetve olyan emberek is, akik valóban értenek

a borászathoz. A válaszadókat két fő szempont szerint osztályoztam. Az egyik a nem, míg a másik a korosztály. A korosztályok a következők: 15-25, 26-35, 31-40 és 41-50+. A válaszadók többségébe a 15-25 évesek tartoznak, ami pontosan 35,8%-a a válaszadóknak. Míg a nemek feloszlása a következőképpen alakult: 52,9%-a férfi, 47,1%-a nő. Nagyjából elmondható, hogy a nemek aránya minimálisan tér el a fele-fele aránytól. A férfi válaszadók mégis többségben vannak, ami talán annak köszönhető, hogy borászattal, mint szakma, főként férfiak dolgoznak.

A válasz lehetőségekhez általában csak kettőt adtam meg, hogy látható legyen a pontos megoszlása egy-egy kérdésnek. Ami viszont nem a megszokott módon történt, hogy nem adtam meg „nem tudom” válasz lehetőséget. Ez pedig azért történt így, mert kíváncsi voltam, hogy egy-egy válasznál mit választanak az emberek, ha rákényszerülnek. Hiszen a „nem tudom” válasszal habár egy valósabb képet kaptunk volna, mégis úgy gondolom, hogy egyes kérdéseknél az esetek 80%-ban ez lett volna a válasz, így nem lett volna értelme a kérdésnek. A fenntarthatósággal és borral kapcsolatos kérdések összefüggenek, és össze is kapcsolódnak.

Első fontos kérdésem a fenntarthatósággal volt kapcsolatos, még hozzá, hogy mit jelent egyes személyeknek a fenntarthatóság fogalma. Az emberek nagy része a környezettudatosságot, illetve a jövőt írta. Melyek valóban igazak, és habár van egy szótári fogalma fenntarthatóságnak, mindenkinek azt jelenti, amit magáénak érez. És szerencsére sokan érzik a fenntarthatóságot a jövőjüknek, ami nagyon fontos, hiszen máshogy nem is maradhat fent az emberiség. Természetesen voltak olyan vállalkozás szellemű személyek is, akiknek a fenntarthatóság valamilyen vállalat, termék, szolgáltatás nyereséges, fejlődő, újabb forrás nélküli működtetést jelentett. Ez is egy helyes felfogás. Így már megkaptuk a két alappillért a fenntarthatósághoz, de ami nagyon érdekes, hogy a társadalmi fenntarthatóság nem jelent meg, ami azért is érdekes, mert a válaszadók 100%-ban magyarok voltak, és ahogy azt a szakdolgozatom elején írtam, ebben fejlődünk a legkevesebbet, és ez nagyon jól visszaköszön itt is. Talán egyetlen egy válasznál jött elő a társadalmi kérdés: „Úgy gazdálkodunk az erőforrásokkal, hogy a jövő generáció életkörülményei ne sérüljenek.” Az is érdekelt emellett, hogy egy 1-10-ig terjedő skálán vajon mennyire is tartják fontosnak vagy mennyire is érdeklődnek a fenntarthatóság iránt. Az emberiség és a Föld szerencséjére a válaszadók pontosan 90%-át érdekli, tartja fontosnak a fenntarthatóságot. De már csak, ha a 8-10-ig terjedő részét vizsgáljuk meg a skálának is látható, hogy mennyire fontos az embereknek a fenntarthatóság, hisz 72,8%-ban ezeket a válaszokat adták. Ezt a 4.1-es ábra is jól szemlélteti. Az ehhez kapcsolódó kérdésem pedig a tettekről szólt, hogy mi az, amit tesz is valaki azért, hogy fenntarthatóbb életet éljen. Kiszámítható válaszokat kaptam, de kaptam olyat is, ami

meglepett. Többségében boldoggá tettek, ahogy olvastam a válaszokat, mert habár ez csak néhány ember válasza volt, de valószínűleg körülöttünk az emberek nagy része is akkor így gondolkodhat és cselekedhet, ami reménnyel tölti meg jövő képünket. Összességében a szelektív hulladékgyűjtés volt az, ami mindenkinél felmerült, de természetesen emellett a víz, áram visszafogott fogyasztása, a tudatos élelmiszervásárlás, a műanyagmentes élet, saját szatyor használata vásárlásoknál, néhol a komposztálás is megjelent válaszként. Kedvenc válaszom mégis ez volt: „Szelektíven gyűjtöm a szemetet, igyekszem csak annyit vásárolni, amennyire szükségem van. Nem dobok ki élelmiszert. Amit tudok, eladok a neten, elviszem a lakossági szelektív udvarba vagy hajléktalan melegedőbe, kutyamenhelyre. Spórolok a vízzel, az árammal.” Ugyanis itt már az adakozás, a társadalmi gondolkodás is megjelenik, ami nagyon fontos a fenntartható élethez. Ami szintén tetszett, hogy többen írták a kocsimentes életet, tömegközlekedés, kerékpár használatát.

De térjünk is át a borokra. Következő kérdésem a bor szeretetéről szólt. Nem meglepő módon a válaszadók 88,6%-a szereti a borokat. A bort nem kedvelők többsége nő volt, és fele a 15-25 évesek korcsoportjába tartozott. Ami meglepő, mert véleményem szerint általában a nők szeretik a bort, ami talán így is van, de a kérdőív kitöltői alapján ezek nem a fiatal hölgyek. Hogy egy pontosabb képet kapjunk arról, hogy mégis mennyire szeretik az emberek a bort egy 1-10-ig terjedő skálát állítottam fel, amin a bort nem szeretők aránya meg is jelenik 1-4-ig, a legtöbb jelölést mégis a 10-es szám kapta, ami a válaszadók 47,1%-a, tehát majdnem fele igen erősen kedveli a bor ízét, de ezt az arányt a 4.2-es ábra is jól mutatja. A bor szeretete mellett érdekes kérdésként felvettem egy szokásra irányuló kérdést is, hogy milyen árban szoktak megvenni egy üveg bort. A lehetőségek a következők voltak: 0-1200 Ft, 1200-2200 Ft, 2200-5000 Ft, 5000-10.000+ Ft. 47,2 %-ban, tehát majdnem fele arányban, az 1200-2200 Ft-os ár sávot választották. Talán ez is volt a legvárhatóbb eredmény, hiszen ebben az ár kategóriában már jobb minőségű bort lehet vásárolni, kellemes áron. Jó magam is ebbe a kategóriába tartozom. Leginkább, és valószínűleg a fő ok ez volt, hogy ahogy az én esetemben is, mások sem tehetik meg, hogy gyakran ennél magasabb áron vásároljanak meg egy üveg bort. Azonban a szakdolgozatom készült és a kutatásaim óta kezdek másképp gondolkodni, mert most már lehet látni az értelmét annak, hogy magasabb áron is megérje vásárolni. Ami egyszerre meglepő, de közben mégsem, hogy a második legnagyobb arány a 0-1200 Ft-os ár sáv kapta, pontosabban 27,2%-ban választották ezt a kategóriát. Ami miatt ez nem annyira meglepő, hogy a válaszadók igen magas része, aki ezt a kategóriát választotta a 15-25 évesek csoportjába

tartozik. Tehát itt megint visszatérhetünk arra a következtetésre, hogy a fiatalok, ha akarnának, se tudnának magas áron megvásárolni egy üveg bort.

Ezután a kérdések már összekapcsolódtak. Következő kérdésem arra irányult, hogy kiderítsem, mennyien tudnak arról, hogy környezetbarát módon is készülnek borok, és egyébként egész nagy arányban nem tudtak róla. A válaszadók 31,4%-a nem tudott arról, hogy a bor elkészítésében is lehetne fenntarthatóbban működni. A nem tudók közül 77,2% nő volt, és 50%-ban 15-25 év közöttiek. Azért is érdekes, hogy ilyen nagy arányban a nők azok, akik nem tudtak arról, hogy létezik környezetbarát módszer a borok elkészítésére, mert a válaszadók többsége férfi volt, tehát ez is bizonyítja, hogy elsősorban a férfiak azok, akik a borászatban dolgoznak, és akiktől számíthatunk is a fenntarthatóbb módszerek alkalmazására a borászatban. Most, hogy már tudják, hogy van öko módszer, érdekelt, hogy hányan vennék meg azt a bort tudatosan, ami így készült, és szerencsére a válaszadók 82,9%-a igennel válaszolt. De az is érdekelt, hogy az a 12 fő, aki nemmel válaszolt, vajon miért gondolkodott így. Többségében azt a választ adták, hogy nem azért választ ki egy adott bort valaki, mert bio, hiszen nem ez a fő szempont. A fő szempont a bor íze, illetve az is megjelent, hogy sokszor ezek a borok drágábbak, ami nem jelenti azt, hogy egy jobb borról van szó. Igen érdekes, de jogos felvetés. Majd felötlött a következő kérdés: vajon, ha 20%-al drágább egy üveg bor csak azért, mert organikus, megvásárolnák? 70%-ban még így is igen volt a válasz, ami fontos, kifejezetten, ha valóban a jövőnk múlik rajta, de 30% már megint nemmel válaszolt. Ez már csak azért is különös, mert szinte mindenki fontosnak tartotta a fenntarthatóságot. De ha már az emberek pénze múlik rajta, akkor az arányok gyorsan megváltoznak, és a fenntarthatóság már nem is lesz olyan fontos. Ez nyilvánvalóan érthető, hiszen mindenki pénzből él, és a bor azért nem a legfontosabb a vásárlási listánkon, és általában nem is minden nap fogyasztjuk. De vajon, ha olyanok körében kérdeztem volna meg ezt a kérdést, akik napi rendszerességgel fogyasztanak bort, ugyan ilyen választ kaptam volna? Ez most természetesen nem fog kiderülni, de egy érdekes felvetés és gondolat. Talán, ha egy mindennapi cikkről lenne szó, akkor az arányok jobbakké lennének, és talán az ár kevésbé lenne fontos. Mindenesetre most is fontosnak tartottam megkérdezni, hogy miért nem vennék meg a drágább, de természetbarát bort. Egyszerű válaszként, érthető módon a pénz volt az oka, hogy nem telik rá, vagy legalábbis nem egy olyan fontos termékről beszélünk, ami megérne ennyi pénzt. Megint megjelent az egyetemistakérdés is, hisz iskola mellett nehezebb annyit keresni, hogy az ember fent tudja tartani magát, és még a borok előállítására is tudjon figyelni. Természetesen azok válasza, akik alpból bortermeléssel foglalkoznak az volt, hogy saját maguknak termelik, ezért nagyon kevés alkalommal vásárolnak bort, ami jobb is így.

Azonban egy olyan különös, bár logikus válasz is érkezett, hogy az a fontos, hogy ki készíti. Vagyis fontos lenne megint olyan termelőknek példát mutatniuk, akik nagyban játszanak, mert az ismertebb márkákat veszik az emberek, és valószínűleg, ha ők átállnának, akkor az emberek, sőt termelők többsége is így tenne.

A most következő kérdésem a biodinamikus kérdéskört veti fel. Megadtam három válasz lehetőséget arra a kérdésre, hogy „tudja-e mit jelent a borászatban az, hogy biodinamikus”. Ahogy az elején mondtam, nem adtam meg „nem tudom” válasz lehetőséget sehol, így itt sem. A helyes válasz ott volt a válasz lehetőségek között. A válaszadók 74,3%-a helyesen válaszolt. Egyes megfogalmazások szerint a biodinamikus, mint fogalom egy zárt rendszert jelent, ami a természet belső energiáján, annak áramoltatásán alapul. Megadtam egy félig igaz választ is, ami a vegyszermentes gazdálkodás, melyet 13-an választottak, természetesen ez is elfogadható lenne, de ez így nem teljesen helyes. A biodinamikus kifejezést már a magyar borász interjúm alatt kifejtettük, ez egy olyan természetes folyamat, amiben hinni kell, és értelemszerűen a természetben alapul. Ennél természetesebb gazdálkodás nem is létezik a Földön. Feltételezem, hogy valójában a helyes választ nem tudták volna ennyien, de gondolkodásra készítettem őket, ezáltal végig gondolták a biodinamikuság lehetőségét és létét, mindez által el is találták a helyes választ, és az ezen való gondolkodás során a biodinamikus, mint szó már el is ültetődött a fejükben. Így legalább egy olyan fontos kulcsszóról vettek tudomást, amivel akár segíthetik a jövő fenntartható működését is.

Elérkeztünk a nemzetközi részéhez a kérdőívemnek, itt már a magyar-spanyol különbségek is meg fognak jelenni. Egy olyan kérdést vettem fel, ami a nemzetek megoszlását éri el magyar szemszögből, vagyis hogy melyik nemzet az, amelyik fontosabbnak tartja, hogy fenntarthatóbb módon készüljenek a borok. 67,1%-ban Spanyolországra tippeltek, tehát még a magyarok is azt gondolják saját magukról, hogy kevésbé tartják fontosnak a fenntarthatóságot, legalábbis ebben a formában. 60,9%-ban a férfiak voltak azok, akik Magyarországra szavaztak, tehát a nemek arányában a férfiak (akiknek nagy része valószínűleg hazai termelő) inkább a magyarokat gondolja fenntarthatóbb népnek. A korosztály arányaiban kiemelkedő számok nem jöttek létre, de mégis a fiatalok körében volt gyakoribb, hogy Magyarország mellett tették le a voksukat, de egy szavazat kivételével egyformán gondolkodtak velük a 41-50+-os korcsoport is. Indokokat is kértem a válaszok mellé, és a következő válaszokat kaptam. Sokan azért Spanyolországot választották, mert nagyobb a földterület, magasabb a népesség száma, illetve mert előrehaladottabb ország. Ez valóban így van, tényleg összességében több pénzt és időt fektet a spanyol kormány a fenntarthatóbb fejlődésekre és életre. Természetesen sokan csak tippeltek.

Ezzel szemben vannak olyanok, akik pont a magyar borkultúra miatt választották Magyarországot, amiben nagy az igazság, azonban a fenntarthatóság kicsinyke hazánkban nem annyira fontos, mint a spanyoloknál. Az is érdekelt, hogy mit gondolnak az előző kérdéshez képest, melyik nép fogyaszt nagyobb mennyiségben bort, a válasz nagy része itt is a spanyolokra gondolt. Sajnálatos módon erre pontos választ nem találtam, de míg a válaszadók 77,1%-a gondolja a spanyol népet nagyobb borfogyasztónak, én azt mondanám, hogy nagyjából pont fele-fele arányban oszlik meg. Meglátásom szerint összességében egy magyar ember többet vásárol bort, mint egy spanyol ember, de mivel nagyon sok időt töltöttem Spanyolországban, és az én spanyol családom kimondottan szereti és fogyasztja napi szinten a bort, ezáltal tudom, hogy ott is nagy hagyománya van. Illetve az sem mindegy, hogy ez a szám hogy nagyobb. Ugyanis, ha arányaiban nézzük a két országot, lehetséges, hogy egy százalékos megoszlásban Magyarország tűnik nagyobb borfogyasztó társadalomnak Spanyolországhoz képest. Viszont, ha ezt a százalékot arányosítjuk a népesség létszámával, meg lehet, hogy a kisebb százalékkal rendelkező spanyol nép lenne az, aki a nagyobb borfogyasztó társadalomként jelenne meg. Pontosán emiatt nehéz pontos adatokat találni erre a kérdésre.

Érdekelt az emberek véleménye arra nézve is, hogy a felsorolt borvidékek közül melyiket ismerik. A spanyol borvidékek közül a Rioja-t, La Mancha-t, Rías Baixas-t, Priorat, Condado de Huelva-t és La Palma-t soroltam fel, míg a magyarok közül a Balatonboglárit, Kunságít, Egri, Mátrait, Etyek-budait, Pécsit, Villányit és a Tokajit. A spanyol borvidékeknél a legtöbb a La Palma és a Rioja borvidékei lettek, míg a magyarnál 100%-ban ismerték az emberek a Villányi és a Tokaji borvidékeket, de majdnem 100%-ot ért el az Egri és a Balatonboglári is. Ezeknek az eredményit a 4.3-as, illetve a 4.4-es ábra demonstrálja. Utolsó kérdésként pedig különböző bor márkákat adtam meg, hogy vajon tudják-e melyik bormárkák azok, amelyek készítenek organikus borokat. A magyaroknál a következőket lehetett választani: Gere, Egly, La fiesta, Varga, Bencze birtok, Juhász. Ezekből, akik valóban készítenek organikus borokat azok a Gere, Egly és a Bencze birtok. Sőt a Gere még biodinamikus működést is folytat egyes termőföldjein. A legtöbben pedig pont ezekre a bormárkákra tippeltek, úgyhogy nagyjából jól gondolkodtak, és viszonylag tisztában vannak azzal, hogy mely bormárkák készítenek organikus borokat. A spanyol boroknál a következő volt a felhozatal: Dalmau, Herrigoia, Laudum Nature, Petit Verdot, Barahonda Organic és Finca Calvestra. A magyarok valószínűleg nem jártasak a spanyol bormárkák ismeretében, de több névben megvan a megoldás. A helyes válasz pedig a Dalmau-n kívül mindegyik. A legtöbb szavazatot a két natur nevezetű bormárka a Laudum Nature és a Barahonda Organic kapta, de nagyjából mindegyik 20-40%-os szavazatot

ért el, így a szavazatok aránya nem olyan megoszló, mint a magyar bormárkáknál volt. A két diagramot pedig a 4.5-ös és 4.6-os ábra mutatja be.

Nagyjából előre kikövetkeztethető eredményeket kaptunk, a spanyolokat nagyrészt fenntarthatóbb népek gondolják, és nagyobb borfogyasztónak. Mindemellett, amik kimondottan érdekesek voltak, azok az egyéni válaszok, hiszen abból derültek ki igazán, hogy hogyan vélekednek a fenntarthatóságról és a borászatról. Megtudtuk, hogy a fenntarthatóság nagyon fontos a magyaroknak és nagyon szeretik is a bort, azonban a borválasztást nem feltétlen az elkészítési módja, hanem az íze és ára is befolyásolja. A magyar-spanyol borvidékek és bormárkák ismeretéről elmondható, hogy nagyrészt tisztában vannak velük, még ha egyes esetekben csak tippeltek is.

ÖSSZEFOGLALÁS

A szakdolgozat a fenntarthatóság és a borászat területére repített el minket, ezen belül belátást nyertünk a magyar és a spanyol borászatba és a fenntarthatóság világába. A fenntarthatóságról megtudtuk, hogy három fontos részből áll: társadalmi, gazdasági és környezeti fenntarthatóságból. Ezek hárman együtt adják a fenntarthatóság létét, és csakis együtt képesek jelentős változásokat elérni a jövőben, így mindhárom pillérre egyforma figyelmet kell szánni. A kutatás során az is kiderült, hogy Unió szinten már korábban is voltak elvárások és célok a fenntarthatósággal kapcsolatban, azonban mostanra értünk el oda, hogy olyan támogatások és kezdeményezések jöjjenek létre, amelyek csak és kizárólag a fenntarthatóságról szólnak. Mindez elsősorban az ENSZ 2030 Agenda létrejöttének köszönhető, hiszen ez volt az első olyan dokumentum, ami hatalmas fenntarthatósági célokat fogalmazott meg mindenkire nézve.

A jövőt tekintve az Unió a célok a következők: lineárisról körforgásos gazdaságra való átállás, legyen fenntarthatóság a termelőtől a fogyasztóig, időtálló energia, épületek és mobilitás kiépítése, illetve a társadalmilag igazságos átmenet biztosítása. Ezen célokat még el kell érni ahhoz, hogy egy biztosabb világban élhessünk. Spanyolországot tekintve megalakult az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala (EUIPO), mint ügynökség, melynek célja a vállalati és társadalmi felelősségvállalás, valamint fenntarthatóság kialakítása, mindemellett ez volt az első olyan ügynökség, ami fenntarthatósági jelentést készített. Az országról szintén elmondható, hogy a világban a 22. helyen áll fenntarthatósági sikerek elérésében, mint fenntartható ország. Az ENSZ által előírt Fenntarthatósági Célok közül már jelentős eredményeket ért el, ezért is kapott ilyen jó helyezést. Magyarországot vizsgálva a helyzet nem

mondható ennyire kiválónak, azonban hazánk is ért el fontosabb eredményeket. 2007-ben létrejött a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia, majd 2008-ban a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács (NFFT), melynek segítségével létrejött a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiát (NFFS), ami jelenleg is érvényes. Ez a stratégia négy fő erőforrást tartalmaz: az emberi, a társadalmi, a környezeti és a gazdasági erőforrásokat. Az évek során számos eredményt értünk el ezekben az erőforrásokban, azonban korántsem olyan fényeseket, mint Spanyolország. A legrosszabb javulás a társadalmi erőforrásban történt, míg a legjobb a gazdaságban. Természetesen ez nem jelent semmi rosszat, hiszen így is javulást eredményezett ez a stratégia minden téren, és ez a fő. Ettől függetlenül még sokat kell dolgozni azon, hogy kimagaslóbb eredményeket lehessen felmutatni. Amit sajnálatos módon jelenleg a vírus okozta helyzet nem könnyít meg.

A borászatot tekintve két fő csoportra bontottam az eredményeket, az egyik a magyar, míg a másik a spanyol borászat. Természetesen a fő szempont itt is a fenntarthatóság volt, csak egy konkrét ágazaton keresztül megvizsgálva. Mindkét országhoz készült 1-1 interjú, amelyek bemutatták, hogy melyik országban hogyan működik a fenntarthatóság a borászati ágazatban. A magyar borászatot tekintve kiderült, hogy a helyzet korántsem olyan fényes, mint más európai országokban, hiszen oktatás szinten és tevékenység szinten is le van maradva Magyarország a fenntarthatóságban a borászatokat tekintve. Habár a meginterjúvult vállalat teljesen organikusan, tehát környezetileg fenntarthatóan működik, sajnálatos módon az nem mondható el róla, hogy teljesen fenntartható, főleg nem, mint vállalat. Magyarországon az állam a fenntarthatóságot csekély módon támogatja a borászaton belül, az is inkább EU-s szinten történik meg, de ezt a támogatást is kevesen használják fel arra, hogy átálljanak a fenntartható működésre. Ezzel szemben az interjú alanyom véleménye alapján Spanyolországban a borászatok kimondottan erre használják fel ezt a támogatást, amit az EU nyújt nekik. Külön az ország itt sem támogatja a borászatok fenntartható működését, azonban itt fontos és számít az embereknek az, hogy hogyan működnek, és odafigyelnek a fenntarthatósági elvárásokra és célokra, mint társadalom, és mint ország egyaránt. A spanyol meginterjúvult vállalat a magyar vállalattal szemben teljes körűen fenntartható módon működik. Habár itt azt is fontos megemlíteni, hogy a magyar vállalat a spanyol vállalathoz képest igen kicsi, így még nem volt lehetősége, hogy ezt a teljes körű fenntarthatóságot elérje. Spanyolországban szintén fontos szerepe van egy jelölésnek a borok világában, ami igazolja, hogy egy adott üveg bor fenntartható módon lett elkészítve, ennek neve Integrált Termelési Pecsét (El Sello de

Producción Integrada). Magyarországon az ilyes fajta megjelölés nem jellemző és nem is fontos, mert hazánkban ezekre a jelzésekre nem különösebben figyelnek oda.

A kérdőív alapján is több dologra fény derült, de főként a magyar borfogyasztási szokásokra. A magyar embereknek fontos az íz, és hogy ki a bor gyártója, illetve annak is nagy a jelentősége, hogy a bor hazánkban készült bor legyen. A bort főként az idősebb generáció szereti gyakran fogyasztani, illetve a magasabb végzettségű fiatal felnőttek. Ezzel ellentétben az is kiderült, hogy az, hogy milyen módon, tehát, hogy fenntarthatóan készült-e a bor vagy sem nem olyan fontos, mint a bor íze vagy ára. A magyar nép egy igen ár érzékeny nép, de ha a borvásárlási szokásokról van szó, akkor ez főként igaz. Sajnálatos módon a magyarok nem annyira tájékozottak a környezetbarát borok területén, de ehhez képest jól ismerik a magyar bortermelő területeket és bormarkákat. Ezzel ellentétben a spanyol borokról nem tudnak sokat, mégis ez az egyik olyan ország, ahonnan a legtöbb import termék érkezik hazánkba.

Fontosnak tartom elmondani, hogy a legtöbb bortermelő 10 uniós tagállam bortermelése közül a 2018–2019-es szüreti és termelési időszakban, Spanyolországnak 50 millió hektoliter, míg Magyarországnak 3,7 millió hektoliter volt a bortermelése. Ezzel az eredménnyel Spanyolország a harmadik legjobb eredményt, míg Magyarország a hetedik legjobb eredményt érte el bortermelés terén. Ezt az 5.1-es ábra is bemutatja. Mindemellett 2018-ban az európai unió legjelentősebb borszőlőtermelő országai közül Spanyolország volt az első (betakarított terület alapján 924 ezer hektárral rendelkezett), míg Magyarország újfent hetedik helyezést ért el (63 ezer hektárral). Termelismennyiség alapján az állás maradt az előző, azonban ez Spanyolországnak 6672 ezer tonna szőlőt jelent, míg Magyarországnak 525 ezer tonnát. Ezt pedig az 5.2-es ábra mutatja be. Ebből kikövetkeztethető, hogy Spanyolország előrébb van bortermelés és -fogyasztás terén is.

A kutatási kérdéseimet tekintve a következő válaszokat kaptuk. Az általam választott spanyolországi vállalat teljes mértékben fenntartható. Hogy melyik országban fenntarthatóbb a borászat, illetve melyik vállalat a fenntarthatóbb, egyértelműen mindkét esetben a spanyol a válasz. Spanyolországban fenntarthatóbban működnek a borászatok, mint Magyarországon. Sőt, az is elmondható az eddigiek alapján, hogy egész Spanyolország fenntarthatóbb Magyarországhoz képest. Hiszen már hatalmas áttöréseket értek el országos szinten a fenntarthatóságban, míg hazánkban csak kisebb mértékben történt meg ez a változás. Valamint a spanyol borászatról is elmondható, hogy teljes mértékben fenntarthatóképpen működik, figyel mind a társadalmi, gazdasági és környezeti szempontokra, sőt kimondottan szíve ügyének tekinti a fenntarthatóságot. Sajnálatos módon ezzel szemben a magyar borász vállalat, habár

teljesen organikusan működik, mégsem mondható fenntarthatónak, mint vállalat, hiszen saját maga elmondása szerint sem tart még ott.

Állami intézkedés szempontjából talán az emberek gondolkodási módja az, amiben teljesen eltér a két ország egymástól, hiszen Spanyolországban sokkal nagyobb figyelmet fordítanak a fenntarthatóságra, mint a mi kis hazánkban, azonban mint állam nem mondható, hogy bármelyik is komoly figyelmet szánna a borászatban való fenntarthatóságra. Ezzel ellentétben az Európai Unió sokat segít különböző támogatásokkal és pályázatokkal, amiket Spanyolország jobban használ fel a fenntarthatóságra, mint Magyarország.

Összességében elmondhatjuk, hogy fenntarthatóságilag minden téren Spanyolországé a vezető szerep Magyarországhoz képest.

IRODALOMJEGYZÉK

Internetes forrás:

Eionet.kormany.hu: Európai Környezeti Információs és Megfigyelő Hálózat

<https://eionet.kormany.hu/a-fenntarthato-fejlodes-fogalma>

[Hozzáférés dátuma: 2018.12.18.] [Letöltés dátuma: 2020.05.05]

Ensz.kormany.hu: A Fenntartható Fejlődési Keretrendszer 2030 – Agenda 2030

<https://ensz.kormany.hu/a-2030-fenntarthato-fejlodesi-keretrendszer-agenda-2030->

[Letöltés dátuma: 2020.05.05]

Hgabodegas.com: Comprometida con el medio ambiente

<https://hgabodegas.com/2018/05/07/cata-presentacion-monovarietales-altos-de-torona/>

[Hozzáférés dátuma: 2018.05.07.] [Letöltés dátuma: 2020.05.05]

Reds-sdsn-es: REDs

<http://reds-sdsn.es/quienes-somos/red-espanola-desarrollo-sostenible>

[Letöltés dátuma: 2020.05.05]

Guiasjuridicas.wolterskluwer.es: Desarrollo Sostenible

<https://guiasjuridicas.wolterskluwer.es/Content/Documento.aspx?params=H4sIAAAAAAAAAAE>

AMtMSbF1jTAAAUMjE0MTtbLUouLM_DxbIwMDCwNzAwuQOGZapUt-ckhlQaptWmJOcSoAdCJlzjUAAAA=WKE#I81

[Letöltés dátuma: 2020.05.05.]

Nextibs.com: El emprendimiento sostenible recibirá ayudas públicas

<https://www.nextibs.com/el-emprendimiento-sostenible-recibira-ayudas-publicas/>

[Hozzáférés dátuma: 2020.01.31.] [Letöltés dátuma: 2020.05.05.]

Füle Lídia: Bio, biodinamikus vagy épp organikus, 2017.

<https://www.boraszportal.hu/beszamolo/bio-biodinamikus-vagy-epp-organikus-%e2%80%a6-6898>

[Letöltés dátuma: 2020.08.19.]

Herczeg Ágnes: A borfogyasztás kultúrája

<https://bor.hu/a-borfogyasztas-kulturaja>

[Letöltés dátuma: 2020.08.21.]

Kustán Magyarai Attila: Mit és mennyit iszik a világ? 2014.

<https://www.maszol.ro/index.php/tarsadalom/34712-mit-es-mennyit-iszik-a-vilag-infografika>

[Letöltés dátuma: 2020.08.25.]

Kada Anikó, Molnár Péter: Így válassz magadnak spanyol bort a Sangría helyett, és nem fogsz csalódní, 2018.

<https://www.kulturtapas.hu/gasztro/igy-valassz-magadnak-spanyol-bort-sangria-helyett-es-nem-fogsz-csalodni/>

[Letöltés dátuma: 2020.09.02.]

Wikipedia.org: Magyarország borrhégióinak listája

https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyarorsz%C3%A1g_borr%C3%A9gi%C3%B3inak_list%C3%A1ja

[Letöltés dátuma: 2020.09.02.]

Wikipedia.org: Spanyolország borvidékei

https://hu.wikipedia.org/wiki/Spanyolorsz%C3%A1g_borvid%C3%A9kei

[Letöltés dátuma: 2020.09.02.]

Sectorasegurador.es: Mejores vinos ecológicos españoles, 2019.

<https://www.sectorasegurador.es/mejores-vinos-ecologicos-espanoles/>

[Letöltés dátuma: 2020.09.02.]

Codigounico.com: Los 20 mejores vinos españoles de 2018, 2018.

<https://www.codigounico.com/placeres/gastronomia/20-mejores-vinos-espana-2018.html>

[Letöltés dátuma: 2020.09.02.]

Diana: Los 8 mejores vinos ecológicos españoles para navidad, 2013.

<https://www.concienciaeco.com/2013/12/19/los-8-mejores-vinos-ecologicos-espanoles-para-navidad/>

[Letöltés dátuma: 2020.09.02.]

Ksh.hu: Magyarország népességének száma nemek és életkor szerint, 2020.

<https://www.ksh.hu/interaktiv/korfak/orszag.html>

[Letöltés dátuma: 2020.10.15.]

Hnt.hu: A magyar borpiac és a borfogyasztási szokások elemzése, 2017.

https://hnt.hu/wp-content/uploads/2017/11/HNT_Szakmai_Nov14-1.pdf

[Letöltés dátuma: 2020.10.15.]

Hnt.hu: Magyarország szőlészetének és borászatának helyzete, 2016

<https://hnt.hu/wp-content/uploads/2016/08/Magyarorsz%a1g-sz%a5911%c3%a9szet%c3%a9nek-%c3%a9s-bor%c3%a1szat%c3%a1nak-helyzete-2016.pdf>

[Letöltés dátuma: 2020.10.15.]

Domokos Erika: Rengeteg pénzt ad az állam a borászatoknak és a bor reklámozására is

https://www.napi.hu/magyar_vallalatok/rengetek-penz-t-ad-az-allam-a-boraszatoknak-es-a-bor-reklamozasara-is.690978.html

[Letöltés dátuma: 2020.11.10.] [Hozzáférés dátuma: 2019.09.05.]

Boraszat.kormany.hu: Átmeneti borászati támogatás 2020.

<https://boraszat.kormany.hu/atmeneti-boraszati-tamogatas-2020>

[Letöltés dátuma: 2020.11.10.]

Magyarmezogazdasag.hu: Megnyílnak a magyar borok értékesítését segítő pályázati lehetőségek

<https://magyarmezogazdasag.hu/2020/03/09/megnyilnak-magyar-borok-ertekesiteset-segito-palyazati-lehetosegek>

[Hozzáférés dátuma: 2020.03.09.] [Letöltés dátuma: 2020.11.10.]

Magyar Nemzet: Tűzoltás után intézkedéseket várnak a szőlőtermelők

<https://magyarnemzet.hu/gazdasag/tuzoltas-utan-intezkedeseket-varnak-a-szolotermelok-7277984/>

[Hozzáférés dátuma: 2019.09.07.] [Letöltés dátuma: 2020.11.10.]

Knoll Imre, Lakatos Péter: Közszolgálat és fenntarthatóság. Budapest, Nemzetközi Közszolgálati Egyetem, 2014.

http://real.mtak.hu/18404/1/fleischer_1-a-fenntarthatosag-fogalmarol_nke-2014.pdf

[Letöltés dátuma: 2020.11.12.]

Ec.europa.eu: A bizottság közleménye: Európa 2020: az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája, 2010.

https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_HU_ACT_part1_v1.pdf

[Letöltés dátuma: 2020.11.12.]

Európai bizottság: Fenntartható Európa 2030-ra, 2017.

https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/factsheets_sustainable_europe_012019_hu.pdf

[Letöltés dátuma: 2020.11.12.]

Európai Számvevőszék: Gyorsvizsgálat – Fenntarthatósági jelentések: az uniós intézmények és ügynökségek értékelése, 2019.

https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/RCR_Reporting_on_sustainability/RCR_Reporting_on_sustainability_HU.pdf

[Letöltés dátuma: 2020.11.13.]

Reds-sdsn.es: Informe SDSN sobre Desarrollo Sostenible 2020, 2020.

<https://reds-sdsn.es/sdg-index-2020>

[Letöltés dátuma: 2020.11.13.]

Parlament.hu: A fenntartható fejlődés politikája Magyarországon és a nemzeti fenntartható fejlődési keretstratégia (NFFS), 2019.

https://www.parlament.hu/documents/1238941/0/1905_NFFT_intrend_A4_beliv_final.pdf/1c122bb0-8efe-d3bd-a264-53b988b52a07?t=1565599853059

[Letöltés dátuma: 2020.11.13.]

Unilever: A fenntarthatósági terv tíz évének eredményei, 2020.

<https://www.unilever.hu/sustainable-living/ten-years-of-sustainable-living-achievement.html>

[Letöltés dátuma: 2020.11.13.]

Szabó Péter: Innováció a szőlőszaporításban. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége, 2019.

https://www.researchgate.net/publication/334060452_Szabo_Peter_-_Innovacio_a_Szoloszaporitasban_-_Innovation_in_grapevine_propagation

[Letöltés dátuma: 2020.05.05.]

MELLÉKLET

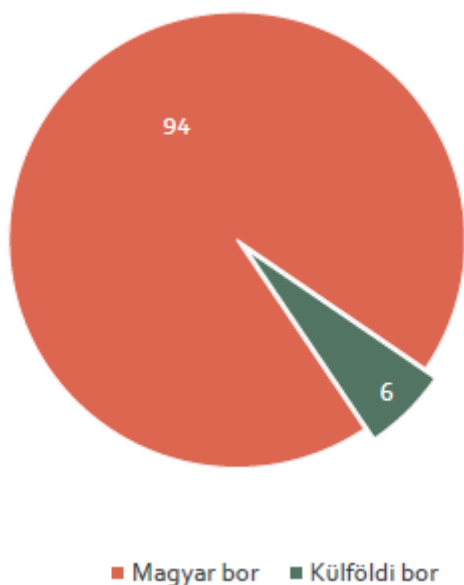
Fogyasztási gyakoriság	Gyakoriság	Arány	Reprezentatív	Borfogyasztás / év (l)	Borfogyasztás csoporton belül (l)	Fogyasztás aránya
Többször egy héten	159	11%	846.398	96	81.254.230	50%
Egyszer egy héten	164	11%	873.015	45	39.285.654	24%
2-3 alkalommal havonta	204	14%	1.085.945	22	23.890.788	15%
Egyszer havonta	183	12%	974.156	11	10.715.721	7%
Ennél ritkábban	278	19%	1.479.866	6	8.879.197	5%
Soha	512	34%	2.725.509	0	0	0%
Összesen	1500	100%	7.984.889*		164.025.590	100%

74%

1.1.ábra: Magyar borfogyasztás megoszlása 2017-ben

Forrás: HNT, szakmai prezentáció

https://hnt.hu/wp-content/uploads/2017/11/HNT_Szakmai_Nov14-1.pdf

1.2. ábra: Magyar és külföldi borok százalékos megoszlása

Forrás: HNT, szakmai prezentáció (KSH)

https://hnt.hu/wp-content/uploads/2017/11/HNT_Szakmai_Nov14-1.pdf

Időszak	EXPORT		IMPORT	
	Mennyiség (ezer hl)	Érték (millió €)	Mennyiség (ezer hl)	Érték (millió €)
2008/2009.	656	64	160	17
2009/2010.	800	68	125	13
2010/2011.	710	69	444	24
2011/2012.	533	60	439	27
2012/2013.	555	66	442	33
2013/2014.	541	63	456	27
2014/2015.	621	74	203	20

1.3. ábra: Magyarország bor külkereskedelme (2008/2009-2014/2015. borpiaci évek).

Forrás: HNT, Magyarország szőlészetének és borászatának helyzete, 2016. (KSH)

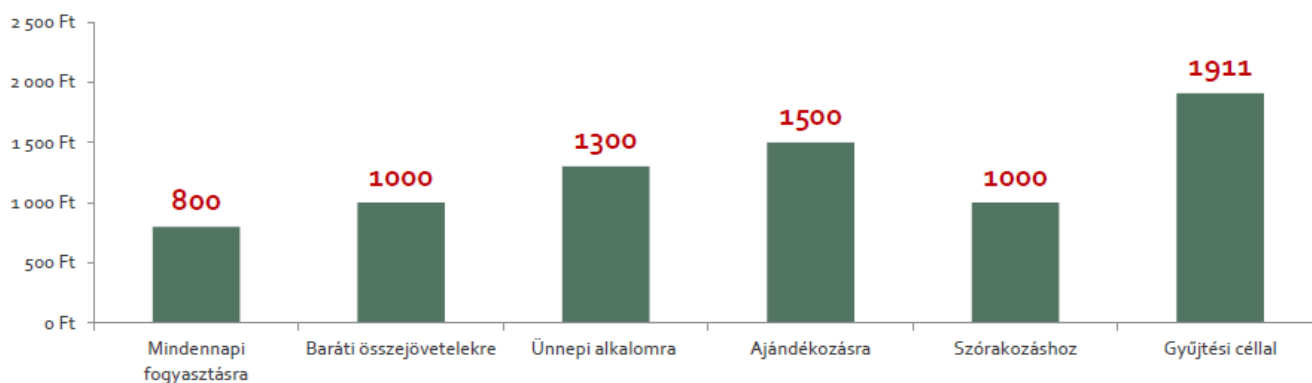
<https://hnt.hu/wp-content/uploads/2016/08/Magyarorsz%c3%a1g-sz%c5%911%c3%a9szet%c3%a9nek-%c3%a9s-bor%c3%a1szat%c3%a1nak-helyzete-2016.pdf>

	Mennyiség alapján			Érték alapján		Átlagár
	Ország	Mennyiség	Piacrészt	Ország	Érték	
EXPORT	1 Németország	142 979 hl	22,67%	Németország	12,30 m €	0,86 €
	2 Csehország	136 665 hl	21,67%	Csehország	9,23 m €	0,68 €
	3 Szlovákia	88 258 hl	13,99%	Egyesült Királyság	8,60 m €	1,46 €
	4 Egyesült Királyság	58 714 hl	9,31%	Szlovákia	6,02 m €	0,68 €
	5 Lengyelország	22 932 hl	3,64%	Svédország	3,43 m €	1,98 €
	6 Oroszország	18 002 hl	2,85%	Lengyelország	3,20 m €	1,40 €
	7 Svédország	17 335 hl	2,75%	Kanada	2,26 m €	2,18 €
	8 Olaszország	14 714 hl	2,33%	Oroszország	2,21 m €	1,23 €
	9 Kanada	10 392 hl	1,65%	Kína	2,15 m €	3,06 €
	10 Ausztria	9 295 hl	1,47%	Egyesült Államok	2,11 m €	2,85 €
ÁTLAGOS ÖSSZES EXPORT		630 767 hl	100%		66,37 m €	1,05 €
IMPORT	1. Olaszország	267 837 hl	82,60%	Olaszország	14,06 m €	0,52 €
	2. Németország	27 940 hl	8,62%	Németország	3,84 m €	1,38 €
	3. Spanyolország	7 485 hl	2,31%	Franciaország	2,13 m €	3,78 €
	4. Franciaország	5 635 hl	1,74%	Spanyolország	0,87 m €	1,16 €
	5. Ausztria	2 689 hl	0,83%	Ausztria	0,55 m €	2,03 €
ÁTLAGOS ÖSSZES IMPORT		324 277 hl	100%		23,06 m €	0,71 €

1.4. ábra: Magyarország bor külkereskedelme (2010/2011-2014/2015. borpiaci évek)

Forrás: HNT, Magyarország szőlészetének és borászatának helyzete, 2016 (KSH)

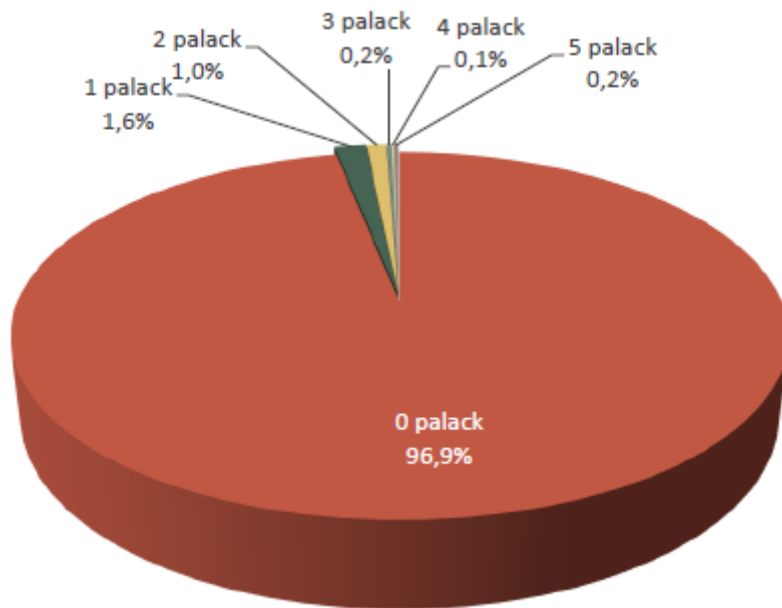
<https://hnt.hu/wp-content/uploads/2016/08/Magyarorsz%c3%a1g-sz%c5%911%c3%a9szet%c3%a9nek-%c3%a9s-bor%c3%a1szat%c3%a1nak-helyzete-2016.pdf>

1.5. ábra: Magyarország borvásárlási megoszlása alkalmakra lebontva forintban

Forrás: HNT, 2017

https://hnt.hu/wp-content/uploads/2017/11/HNT_Szakmai_Nov14-1.pdf

1.6. ábra: Bio borok vásárlási gyakorisága

Forrás: HNT,2017

https://hnt.hu/wp-content/uploads/2017/11/HNT_Szakmai_Nov14-1.pdf

2.1. ábra: 2012-ben kitűzött fenntarthatósági célok

Forrás: EU honlap

<https://eionet.kormany.hu/a-fenntarthato-fejlodes-fogalma>

2.2. ábra: Eddig elért fenntarthatósági célok, 2017

Forrás: EU honlap, 2017

https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/factsheets_sustainable_europe_012019_hu.pdf

2.3. ábra: Spanyolország fenntarthatósági céljai

Forrás: <https://reds-sdsn.es/sdg-index-2020>, 2020

SUSTAINABLE DEVELOPMENT REPORT 2020

Panel de tendencias ODS para España

www.sdgindex.org

2.4. ábra: Fenntarthatósági célok irányai Spanyolországban

Forrás: <https://reds-sdsn.es/sdg-index-2020>, 2020

2.5. ábra: A Keretstratégia szerkezete: fenntarthatósági célok a négy nemzeti erőforrás szerinti területeken

Forrás: parlament.hu, 2019

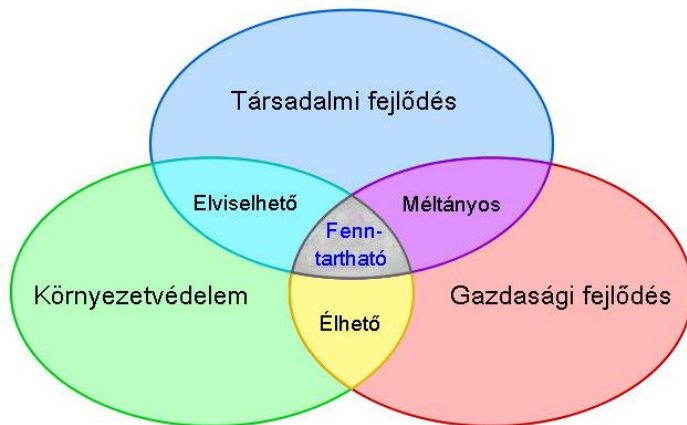
https://www.parlament.hu/documents/1238941/0/1905_NFFT_intrend_A4_beliv_final.pdf/1c122bb0-8efe-d3bd-a264-53b988b52a07?t=1565599853059

Las comunidades con más hectáreas de viñedo

Comunidad Autónoma	Tipo de Producción	
	Superficie total del viñedo	Viñedos para vinificación
Castilla-La Mancha	433.616	433.449
Extremadura	88.382	88.371
Castilla y León	75.023	75.023
Comunidad Valenciana	60.767	59.789
Cataluña	56.336	56.222
La Rioja	45.615	45.608
Aragón	36.470	36.409
Andalucía	32.773	32.773
Galicia	30.793	30.790
Murcia	24.720	24.720
Navarra	18.210	18.200
País Vasco	14.102	14.102
Madrid	11.288	11.277
Canarias	10.897	10.897
Baleares	1.937	1.937
Cantabria	122	122
Asturias	104	104

3.1. ábra: A legnagyobb borászati hektárral rendelkező területek

Forrás: Spanyol interjú

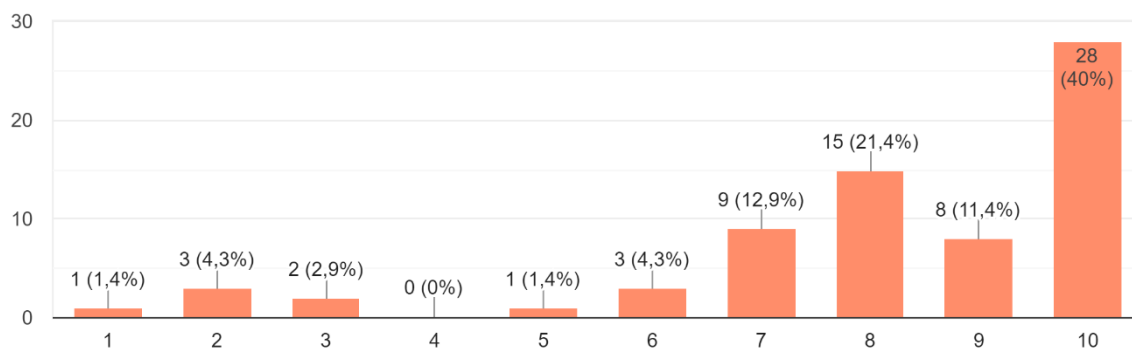
3.2. ábra: A fenntarthatóság 3 pillére

Forrás: eionet.kormany.hu

<https://eionet.kormany.hu/a-fenntarthato-fejlodes-fogalma>

Egy 1-10-ig terjedő skálán, mennyire érdekli a fenntarthatóság?

70 válasz

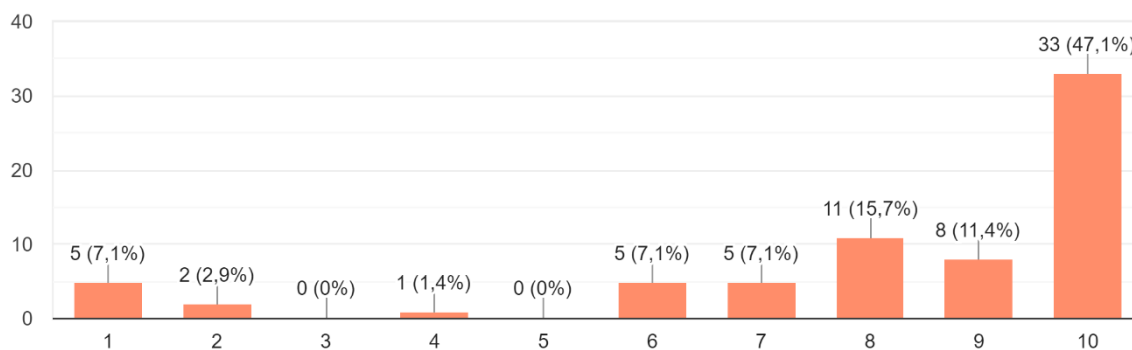

4.1. ábra: A kérdőív válaszadóinak fenntarthatóság iránti érdekltsége

Forrás: Saját szerkesztés

Egy 1-10-ig terjedő skálán, mennyire szereti a borokat?

70 válasz

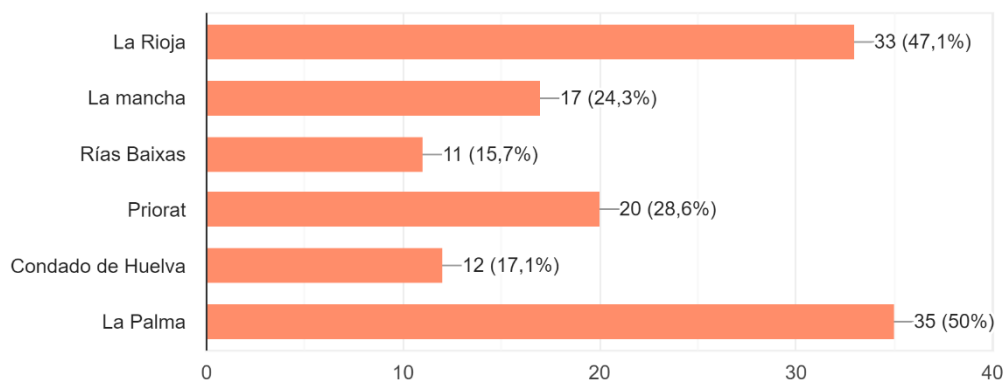

4.2. ábra: A kérdőív válaszadóinak bor iránti szeretete

Forrás: Saját szerkesztés

Mely spanyol borvidékekről hallott már?

70 válasz

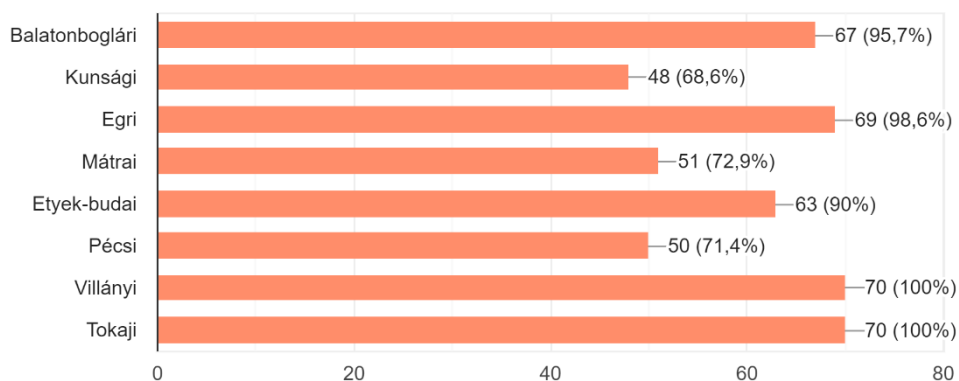

4.3. ábra: Spanyol borvidékek ismerettségi megoszlása

Forrás: Saját szerkesztés

Mely magyar borvidékekről hallott már?

70 válasz

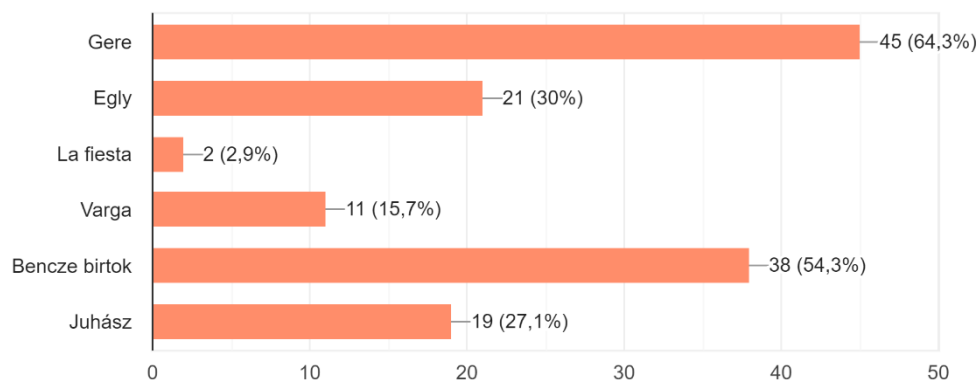

4.4. ábra: Magyar borvidékek ismerettségi megoszlása

Forrás: Saját szerkesztés

Mit gondol, mely magyar bormárkák készítenek organikus borokat?

70 válasz

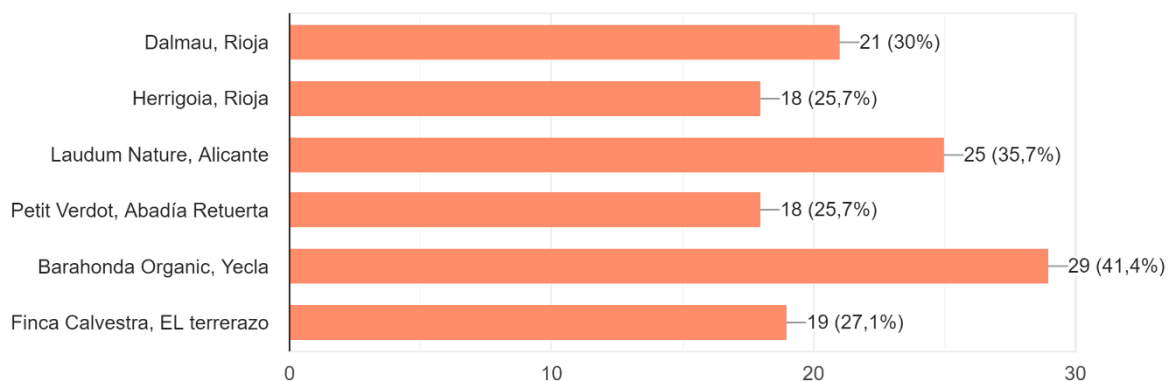

4.5. ábra: Magyar bormárkák organikus készítési módjának megoszlása

Forrás: Saját szerkesztés

Mit gondol, mely spanyol bormárkák készítenek organikus borokat?

70 válasz

4.6. ábra: Spanyol bormárkák organikus készítési módjának megoszlása

Forrás: Saját szerkesztés

„IN VINO VERITAS”

A LEGTÖBB BORT TERMELŐ 10 UNIÓS TAGÁLLAM BORTERMELÉSE A 2018–2019-ES SZÜRETI ÉS TERMELÉSI IDŐSZAKBAN, MILLIÓ HEKTOLITER

5.1. ábra: A legtöbb bort termelő 10 uniós tagállam bortermelése

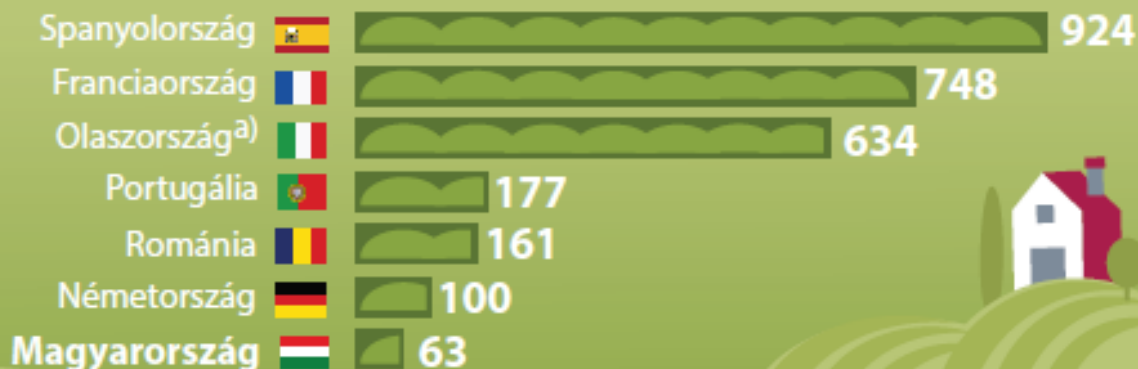
Forrás: KSH, 2019.

<https://www.ksh.hu/infografika/2019/borkibocsatas.pdf>

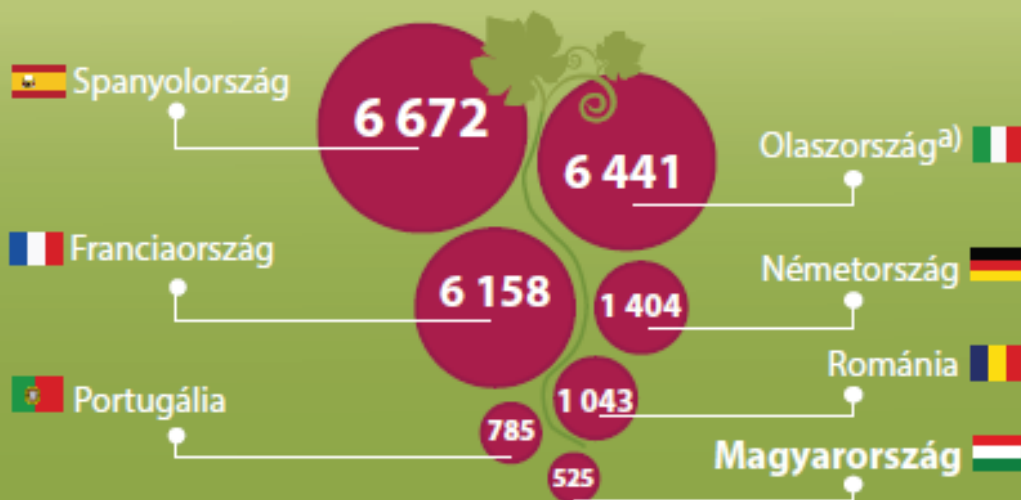
ÚJRA ITT A SZŐLŐSZÜRET

AZ EURÓPAI UNIÓ LEGJELENTŐSEBB BORSZŐLŐTERMELŐ ORSZÁGAI 2018-BAN

A BETAKARÍTOTT TERÜLET ALAPJÁN, EZER HEKTÁR

A TERMÉSMENNYISÉG ALAPJÁN, EZER TONNA

5.2. ábra: Az Európai Unió legjelentősebb borszőlőtermelő országai 2018-ban

Forrás: KSH, 2019.

<https://www.ksh.hu/infografika/2019/szolo.pdf>